

**De morbis nervorum, eorumque frequentissima ex abdomine origine ... /
[Johann Heineken].**

Contributors

Heineken, J. 1761-1851.
Universität Göttingen.

Publication/Creation

Goettingae : Jo. Christ. Dieterich, [1783]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/jnt784ua>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DE
MORBIS NERVORVM,
EORVMQVE FREQVENTISSIMA
EX ABDOMINE ORIGINE

CONSENTIENTE ILLVSTRI MEDICORVM
ORDINE

P R O
SVMMIS IN ARTE SALVTARI HONORIBVS RITE
CAPESSENDIS

QVAEDAM PROPONIT.

IOANNES HEINEKEN

BREMA-SAXO.

D. XVI. M. AVG. MDCCLXXXIII.

GOETTINGAE,
LITTERIS IO. CHRIST. DIETERICH
ACAD. TYPOGR.

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b3079271x>

LIBERAE AC INCLYTAE

SACRI ROMANI IMPERII

REIPUBLICAE BREMENSIS

SENATV

SPLENDIDISSIMO

VIRIS

PERILLVSTREBVS, MAGNIFICIS, EXCELLENTISSIMIS,

AMPLISSIMIS CONSVLTISSIMIS, DOCTISSIMIS NEC NON

PRVDENTISSIMIS

PRÆSIDI

CONSVLIBVS

SYNDICIS

SENATORIBVS

PATRIAE PATRIBVS
RELIGIONIS, IVSTITIAE,
SALVTIS AC LIBERTATIS PVBLICAE
PROPVGNATORIBVS, STATORIBVSQVE
INTEGERRIMIS VIGILANTISSIMIS
MVSARVM TVTORIBVS OPTIMIS
FAVTOBIBVS SVIS

SVMMA REVERENTIA AETERNVM COLENDIS

HANCCE DISSERTATIONEM INAVGVRALEM

OMNI DEVOTIONE AC REVERENTIA

SACRAM FACIT

AVCTOR

Cum peractis studiis academicis, Dissertationis inauguralis materiam qualem mihi sumerem meditarer, morborum nervosorum origo prae aliis multis disquisitioni maxime digna videbatur. Quippe cum malorum cohors, quae ex abdomine veniant tanta sit, multique inde nervorum morbi oriantur; frequentius quoque, quam olim creditum factumque est, infimum ventrem ut causam eorum accusandum esse credidi.

Magni quidem momenti de capitis morbis eorumque in abdomine sede scriptum Cl. RAHN exstat: cum vero ille huius partis mala tantum pertractauerit, me haud inutilem laborem suscepturum fore putavi; si de praecipuis aliis

systematis nervosi affectibus, quantum breuiter fieri possit, agerem.

Praetermittere vero non possum, quin confitear Celeb. STROMEYERI praeceptoris mei ad cineres usque pie colendi suasu, hoc magni ponderis opus suscepisse, qui etiam consilio suo in hoc labore beneuola mente mihi adfuit, scriptaque necessaria ex librario suo insigni obtulit, cuius beneficii multorumque aliorum mihi praestitorum memoria donec vitae in me superit halitus sancta, animoque meo nunquam erit excisura.

§. I.

Ab omni tempore in eo occupati fuerunt medici, vt rectas sibi morborum neruorum notiones compararent, eosque iusto modo definirent.

Princeps eorum magnus ille BOERHAAVIUS *a*) omnem neruorum actionem laesam morbi neruosi nomine appellat. Licet quidem haec definitio vera sit, non abest tamen quin varia contra eam proferri possint. Nemo enim secundum illam morbos neruorum ad lectum aegroti ab aliis morbis dignoscere poterit, cum in omnibus fere morbis symptomata appareant, quae neruorum laesam actionem significantes, ad neruorum tamen affectuum classem minime pertinent: quis e. g. hac definitione vsus discrimen inter febrim et morbum neruosum invenire potest? In illa enim eueniunt non raro multa, quae systema neruosum laesum esse indicant, frigoris scilicet sensatio quae nonnunquam in mente aegroti solummodo adest, ab adstantibus non animaduertitur, et admoto quoque igne non mutatur *b*), feбри tamen morbi neruosi nomen reuera non conuenit

a) Praelectiones de morbis neruorum edit. Iac. van Eems, L. B. 1761. T. I. p. 66.

b) C. L. THAER D. de actione systematis neruosi in febribus, Goetting. 1774. p. 78.

venit. BOERHAAVII definitio eodem modo ad multos alios morbos quadrat, qui cum morbis neruosis facile confundi possunt; varii vero affectus qui neruosi dici merentur, sub hac non comprehenduntur: quod vitium magnus vir ipse commisisse videtur, cum morbos pertractauerit multos, hic non pertinentes aliosque huic classi adscribendos neglexerit.

Arduum quidem est hos morbos ob variam eorum naturam, et innumerabile quibus stipantur symptomatum agmen, definire: interea tamen hoc optimo cum successu nonnulli susceperunt autores: horum inter primum locum occupat R. WHYTT, qui morbos neruosos *affectus esse dicit, qui ob peculiarem neruorum sensibilitatem aut aliam conditionem praeternaturalem a causis excitantur uonnullis, quae in alius constitutionis hominibus talem mutationem nunquam, aut in minimo gradu producant c).*

Hanc ideam quoque fovet Celeb. SELLE in descriptione, quam de febribus, attactis dictis profert, quo nomine morbos quibuscum praeternaturalis partium irritabilitas et sensibilitas coniuncta est, comprehendit et in quibus symptomata apparent, quae nec inter se nec causis manifestis respondent d). Huic sententiae tandem

c) On the neruous disorders germanice edit in libro cuius titulus Sämmtliche zur practischen Arzeneikunst gehörige

Schriften. Leipz. 1771. 8. pag. 311. 12.

d) Rudimenta pyretologiae Berol. 1773. 8.

tandem assentit Cl. DANIEL *e*), et praecipue quum de systematis sensibilis et irritabilis mutata conditione loquitur.

Horum virorum sententiae veritati quidem non contradicunt, praesertim in illis morbis de quibus CEL. SELLE et WHYTT loquuntur, absit ergo a me ut illas reiicerem; liceat tamen mihi, dubia aliqua proferre, quibus permotus huic illos definiendi methodo in genere consentire nequeam.

Nonnulli inveniuntur morbi ab omnibus nervosi dicti, in quibus vero haec nervorum praedispositio non adest; exemplo mihi sit apoplexia, affectus in corporibus sanissimis et humorum copia abundantibus frequentissimus, a congestione sanguinis ad caput et compresso inde cerebro ortus, quosano non raro paralyxis unius vel plurium partium restat: nulla interea praedispositio apparuit antea morbosae, causa vero hoc malum produciens fuit sanguis cerebrum et initia nervorum mechanice comprimens, ita ut symptomatum huius morbi ratio sufficiens in causa haereat manifesta. Obiiciat mihi fortasse aliquis, hanc congestionem sequelam fuisse huius morbosae praedispositionis, et ab irritamento quodam nervi applicato, excitatam esse; hoc nonnunquam evenire posse, haud nescio, semper vero locum habere, nego: morbus nempe iste subito sine alia causa incognita ex insolatione, exaestuatione, ebrietate, aut vitio aliquo mechanico transitum sanguinis a capite impedi-

A 2

oriri

e) Systema aegritudinum, Lips. 1781.

oriri potest, qualis hic requirebatur praedispositio neruorum, anae causae enarratae ad totum producendum morbum sufficiebant?

Si haec praedispositio denique neruorum in morbis neruosis pro signo eorum characteristico assumitur, id quoque de illa valet, quod de definitione BOERHAAVII iam diximus, eam iusto laxiorem esse, cum affectus multi in conspectum veniant, in quibus talis quidem neruorum praedispositio deprehenditur, quos tamen nemo morbis neruosis adnumerat.

§. II.

Minimi interea pretii res est sententias aliorum in dubium vocare; meliores autem proferre iuuenis in arte nostra haud satis experti superat vires, cui magis incumbit aliorum virorum dictis confidere, quam proprias enarrare sententias, easque pro veris venditare: Liceat modo nobis nostram de morbis neruosis sententiam breuiter exponere. Omne quod accidit in corpore fit aut inscio animo cum eius imperio non subditum sit, aut illo cognoscente et gubernatore. Laesiones actionum, motuum ac sensationum ab eo non dependentium sub variorum morborum imagine apparent, illae vero in quibus vis animi res externas corpus afficientes diiudicandi cognoscendi motusque voluntarios perficiendi quam alias possederat deficit, aut praeternaturaliter mutata est, appellari merentur

rentur morbi neruosi: ea tamen limitatione, vt illis solummodo hoc conueniat nomen, quarum causa mali praesentis proxima cerebro aut neruis insit, causae enim sedes illas ab aliis affectibus in musculis aut vasis aut aliis partibus positis distinguit.

Hanc si de neruorum morbis sequimur ideam non difficil erit illos cognoscere, in omnibus enim inuenimus, animum aut imperium quod in corpus exercuit, aut facultatem cognoscendi et diiudicandi tali gradu qualis ad corpus sanum conseruandum requiritur non possidere, hocque vitium in cerebri vel neruorum affectione morbosa positum esse.

Si etiam alius generis morbi in conspectum veniant his primo intuitu similes, adhibita tamen attentione discrimen facile deteges. In aliis est laesio actionum inuoluntariarum, in aliis peccant praecipue musculosae partes in aliis rursus humores, quod vero in morbis neruosis locum non habet; adesse quidem possunt varia in corpore vitia, quae vero per se hos affectus non producant, sed solummodo secundarie dum nervos afficiunt.

§. III.

Qualitas partium muscularium quae in eo est, vt ad stimuli contactum se contrahant dicitur ab ILL. HALLERO *a)* vis
A 3 infita,

a) primae lineae Physiologiae edit.
ILL. WRISBERGII praeceptoris

mei aeternum colendi. Goett.
1780. § 400.

infita, ab aliis vero vis vitalis *b*) et in illius excessu causa februm latet proxima *c*). Communicat cum illa altera vis nervis propria, et sensibilis siue animalis dicta *d*), ita vt haec illi pro irritamento sit aliaque aliam incitet. Hoc aeternum quasi vinculum demonstrare quoque annis est CL. THAER *e*) simulque omnia quae sensibilitatem augment etiam vim excitare vitalem, et e contrario ea quae nervorum vigorem infringunt irritabilitatem quoque minuere demonstravit. ILL. ZIMMERMANN *f*) ita inuenisse refert irritabilitatem, vt sit quasi quantitas nervorum, quod vero in genere assumi nequit, cum partes nonnullae adsint, quae licet summo irritabilitatis gradu gaudeant tantam vero nervorum copiam non acquisiuerunt, quae huic vi proportionata esset.

Hoc inter illas vires connubium ad varias motuum aberrationes in nervorum morbis solummodo inferuire videtur. Interea vero non credo, irritabilitatem tantum ad eorum ortum conferre posse, quantum requiritur.

Habent praeterea nervi aliam vim motus in musculis ciendi *g*), quae a vi fibrarum muscularibus infita valde diuersa est

b) GAVBII institut. Pathologiae
Lips. 1759. §. 170. THAER D.
cit. pag. 10.

c) CL. WEISSE D. de irritabilitate
morborum genitrice Pr. ILL.
BALDINGERO Ienae 1772.
THAER l. c. §. 19. VERSCHVIR

D. de arteriarum et venarum
vi irritabili GROENING, 1766.
§. 9. 10. etc.

d) GAVBIUS l. c. §. 173. 79.

e) D. cit. pag. 11. 12.

f) De de irritabilitate §. 2—50.

g) HALLER l. c. §. 367.

est *h*). Vis enim vitalis aut insita partibus etiam post mortem inest, et amissa iam per stimulum acriorem reuocari potest, superest quoque nervis dissectis aut ligatis, et in iis animalibus inuenitur in quibus nullum cerebrum nullique nervi detecti sunt *i*).

Motus quoque quos muscoli secundum mentis voluntatem perficiunt a nervis solummodo proficiscuntur, ligato nervo aut destructo motus perit muscularis, irritato vero illo musculus quem adit vehementer conuellitur *k*).

Negare quidem nequeo, irritabilitate aucta dispositionem ad morbos nervosos augeri, illosque vehementiores reddi; probabile vero mihi videtur praecipuam horum affectuum causam in nervorum sensibilitate *l*) illorumque vi motus producendi voluntarios positam esse *m*). cum in omnibus nervorum morbis horum vitia luce meridiana clarius appareant.

§. IV.

h) HALLER l. c. §. 400. et nota Ill. Editoris N. 4.

i) HALLER l. c. pag. 404,

k) HALLER. l. c. §. 403.

eiusdem elementa Physiologiae Lausan. 1762. T. IV. p. 322.

l) HILL in L. the construction of the nerves and causes of nervous disorders Lond. 1758. sen-

sibilitatem auctam aut immutam pro causa assumit.

m) CHEYNE de fibra §. 7. omnes morbos nervosos diuidit in morbos cum stupore defectu motuum voluntariorum et conuulsionibus.

SELLE medicina clinica, Berl. 1781. p. 293.

 §. IV.

Omnes quidem mortales his sentiendi motusque ciendi instrumentis gaudent, qualitas vero eorum est tam diuersa, vt non facile duo inueniantur homines in quibus illa aequaliter sit distributa. Alii enim habent summum sensibilitatis acumen facultatemque corporis partes alacriter mouendi, cum alii ita sint constituti vt non facile afficiantur omnesque motus tarde perficiant.

Id vero quod neruorum conditionem tam variam reddit, sine dubio morborum permultorum neruorum continet rationem; et pro causa ad illas disponens haberi potest. In omnibus enim huius generis affectibus, paucis exceptis, praeternaturalis neruorum inuenitur dispositio, ita vt vis sentiendi ac mouendi aucta modo, modo imminuta, modo praeternaturaliter sit mutata. Magnus adest morborum numerus in quibus talem neruorum dispositionem ad hoc aut illud vitium assumere coacti sumus, si causarum nonnullarum manifestarum actionem explicare volumus, sic v. c. ingluuies aut aliud in primis viis accumulatum in vno homine paucas procreat molestias, cum in altero ex eodem fonte affectus vehementissimi originem trahant *a*). Ventriculum corruptum suffusionem produxisse refert LOMMIVS *b*). Acidum primarum viarum in infantibus non raro est causa conuulsionum.

Vulnus

a) WHYTT l. c. p. 255. 261.

b) Observationes medicinales Amst. 1761. L II. p. 92.

Vulnus in parte quadam minimum in hominibus sensibilibus excitare valet tetanum, et a plantae pedum titillatione motus epileptici obseruati sunt *c*).

Sed vt plura huius praedispositionis phaenomena silentio praeteream, dixisse sufficit talem praeternaturalem neruorum conditionem saepius per se non accedente alia causa materiali morbos neruosos excitare posse qui nomen morborum sine materia *d*) audiunt. Nerui ita vt aliae partes a vitiis variis substantiam solummodo eorum, integumenta aut id quod inter illos mouetur (fluidum vulgo neruorum dictum) attingentibus affici possunt, quae dilucide pertractata sunt non solum a BOERHAAVIO *e*), sed etiam ab ILL. TISSOT *f*), qui neruorum malam dispositionem ab illis dependere contendit *g*). Imo haec vitia tanto adesse possunt gradu, vt aliae causae occasionales ad procreandos morbos neruosos non necessariae sint.

§. V.

Quanquam vero morborum hanc causam agnoscentium copia non sit exigua, illi tamen qui a materia quadam stimuli
in

c) WHYTT l. c. p. 266. VAN SWIETEN commentar in aphorism. BOERHAVII T. III. p. 402. THAER D. cit. p. 30.

Sämmtliche zur Arzneikunst gehörige Schriften. Leipz. 1782. T. III. p. 645. etc. morbos primitiuos appellat.

d) TISSOT traité de nerfs et de leurs maladies, german. edit in operibus omnibus sub titulo

e) de morb. nerv. T. I.

f) l. c. T. III, p. 586.

g) l. c. p. 622.

in modum nervos vellicante originem trahunt, longe sunt frequentiores; qua de causa medici etiam est in quodam nervorum morbo attente inquirere, anne adsit causa materialis nec ne: quid enim omnia medicamenta nervina proficient latente irritamento quodam in corpore quod remoueri debet, si exoptatum morbi finem assequi velimus? Cognitio vero praesentis causae materialis non sufficit, sed iusta tam illius naturae quam sedis notitia absolute requiritur. Quodlibet acre in corpore turbas nervorum excitare valet, spontaneas humorum corruptiones affectus producere nervosos perhibent ac exemplis illustrent varii autores *a*), et morborum nervosorum a retentione materiae exanthematicae et arthriticae historias invenimus in scriptis MVSGRAPHII *b*), WHYTT *c*), et ILL. TISSOT *d*) et cui in arte medica haud plane inexperto non sunt cognita symptomata nervosa a lue venerea larvata, a materia transpirabili retenta et colluie primarum viarum? Hoc vero cum ita se habeat quilibet perspicere potest, medelam morborum nervosorum non semper eandem esse, sed secundum causae naturam valde variam, et quae summam medentis attentionem requirat. In hac tamen inquisitione subsistere non debet medicus prudens, sed ei quoque convenit causarum sedem inuestigare. Illa enim aut in locis in quibus apparent symptomata

a) TISSOT l. c. T. IV. p. 149. GALE- *b*) de arthritide anomala C. 19.
NVS de locis affect. L. III. C. 7. *c*) l. c. p. 354.
WHYTT l. c. p. 347. 50. *d*) l. c. T. IV. p. 149. 150. 157 etc.

ptomata nervosa posita est, aut in partibus diffitis sedem figens per consensum morbos nervosos producit, qui prioris generis morbi idiopathici, posterioris vero consensuales appellantur.

§. VI.

Corpus humanum a diuino creatore tam arteficiose instructum inuenimus, vt illius partes artificio vinculo inter se sint sociatae, omnesque ac singulae ad totius machinae salutem et integritatem conspirent; Organo uno destructo partes saepissime laborant diffitae, et non raro totum corpus, phaenomenaque apparent miratu dignissima, de quibus in locis nouissime affectis ne minima apparet ratio. Haec tam sapiens corporis structura consensus nomine nota, et a veteribus iam obseruata, a) in omnibus morbis, praecipue vero nervosis summam medici meretur attentionem.

Nervi primaria huius conspirationis instrumenta b) ab omnibus in corpore turbis facillime afficiuntur, minimaque vitia obseruatoris oculum fere fugientia illis aduersa, sanitatis integritatem labefactare ac subuertere possunt. Ob consensum enim nervus non solum laborat affectus, sed saepissime partes etiam remotissimae: et quidem eo vehementius quo maius est vinculum quod cum locis primarie correptis illas coercet.

B 2

Magnus

a) HIPPOCRATES de alimentis de 1654. fol. p. 408.

locis in homine S. 4. Foefi, b) TISSOT l. c. T. IV. p. 381.

Magnus morborum neruorum numerus consensualium caractere est signatus, cum vero consensus phaenomena a neruis praecipue originem trahant, non potest fieri, quin horum morborum causa in illis plerumque lateat locis, qui magnam neruorum copiam acquisiuerunt, et hanc ob causam cum reliquis corporis partibus arctius coniuncti sunt. Numerus morborum ex hoc fonte oriuntium erit eo maior, quo pluriore res neruis inimicae partes adeant enarratas. Hoc cum ita sit scrutandum est, anne adsit in corpore locus in quo has praecipue qualitates detegimus, et attentione adhibita, ac anatomicis physiologicisque doctrinis in auxilium vocatis, nulla pars his requisitis causarum sedem constituentibus tanto gaudet gradu quam abdomen, et praecipue viscerum chylopoieticorum systema.

Veteres ad mentis morbos sanandos illis iam remediis quae abdomen purgant vsi sunt. Sic MELAMPVM legimus hellebori ope PETI Argiuorum regis filias a melancholia liberasse, c) quod remedium quoque haud incognitum fuit HIPPOCRATI. HELMONTIVS inuentriculo sanitatis sedem ponit, potestatis quae in varias et dissitas corporis plagas.

Recentioris aevi scriptores ratione ac experientia edocti abdomen multorum morborum neruorum matrem esse contendunt.

c) BOERHAVE morb. neru. T. II. pag. 397.

tendunt. BOERHAAVIUS ipse de ventriculi in totum corpus influxu variis locis loquitur *d)* praecipue vero nostram de morborum neruorum ex abdomine origine sententiam, sequenti confirmat obseruatione: *ventriculo laeso totum afficitur caput, et porro; systema neruosum turbari potest nullo vitio in cerebro existente sed illo tantum in praecordiis vel ventriculo haerente e)*. Ex ventriculi vitiis deliria, vertiginem, dolores capitis et caliginem oriri obseruauit LOMMIVS *f)* R. WHYTT ventriculum et intestina vt frequentissimas hypochondriaci mali sedes accusat *g)* et in eximio denique TISSOTI opere multa de effectibus tam venenorum *h)* quam aliarum rerum *i)* primas vias vellicantium in producendis morbis neruosis legimus. Sufficeret quidem horum virorum auctoritas morborum quos tractare annitimur originem, in abdomine non raro esse quaerendam; nostrum tamen erit omnem nauare operam vt certiores fiamus, anne frequentius quam plerumque creditur ex primis viis tanta mala proueniant.

§. VII.

Abdomen actionum naturalium officina ita est fabricatum, vt quilibet, attentione aliqua adhibita, primo intuitu perspicere possit, quantum ad totius corporis sanitatem faciat.

B 3

Quanta

d) l. c. T. II. p. 447. 48. 60. 61.

g) oper. p. 335. 414.

e) l. c. T. II. p. 344. 45.

h) l. c. T. III. p. 376.

f) obseruat, L. II. p. 145.

i) l. c. T. IV, p. 162. 65. 222.

Quanta neruorum copia, quantus vasorum numerus quorum natura et indoles secundum locum quem occupant variae sunt hic latet! viscera peculiarem habent naturam et ab horum actione integra salus hominis dependet, quae vero facile peruertere potest.

Vt vero ordinem sequamur primo de neruis abdominalibus, et quo modo cum aliarum partium neruis coniuncti sint agemus.

Nervus intercostalis est praecipuus infimi ventris neruorum fons, a quo in quintae et sextae costae intervallo magnus ramus decedit, qui abdomen intrans sub nervi splanchnici nomine in conspectum venit. Hic cum alterius lateris socio coniunctus plexum illum format semilunarem, ex quo omnes fere viscerum chylopoieticorum nervi veniunt. Intran in hunc plexum nervi quidam octavi paris de quibus etiam ventriculus suos nervos ducit praecipuos; nervi praeterea phrenici in diaphragma distributi ac denique medullae spinalis rami accedunt. Nervus intercostalis cum permultis aliis a capite usque ad calcem connectitur, ita ut, affecto illo aut suorum ramorum aliquo, dissimiles partes una afficiantur et eo quidem fortius quo arctior est ista coniunctio. In capite luculentissimas nervi intercostalis cum quinti paris nervo anastomoses videmus, et mediante illo cum aure oculo et naso vincitur.

Post

Post illius ex cerebro decessum nectitur cum pari octauo ac nono; ganglion cervicale supremum ab eo formatum ramos accessorios a primo pari ceruicis, secundo, tertio, nonnunquam quarto et aliis nanciscitur: nerui molles ex hoc ganglio erupti cum neruo pharyngeo et laryngeo coniunguntur, et secundam arteriae carotidis externae ramificationes, in collum faciemque distribuntur. In thorace mittit ramos ad formandum cum pari octauo plexus cardiacos; accipit denique ex tota medulla spinali neruos, quorum ope eius imperio subiectae sunt extremitates superiores et inferiores, omnesque partes ex hoc fonte neruos ducentes.

Par octauum abdominalium neruorum secunda mater partim per se, partim rami recurrentis ope influxum habet in faciem, linguam, pharyngem, cor, asperam arteriam, pulmones, oesophagum aliasque capitis pectorisque partes.

Neruus denique phrenicus ob originem ex neruis cervicalibus et pari nonnunquam cerebri nono, multum ad abdominis cum aliis partibus nexum firmiorem reddendum confert.

Haec sunt quae de neruis abdominalibus notatu digna exstant, perfectior illorum demonstratio anatomica extra huius libelli fines posita est, legi vero merentur variorum auctorum

torum VIEVSSENI *a)* HALLERI *b)* Ill. WRISBERGII *c)* praeceptoris doctissimi, Ill. WALTHERI *d)* aliorumque clarissimorum virorum opera *e)*.

§. VIII.

Omni a nervis sensibilitatem solummodo dependere, illamque augeri prout quantitas nervorum crescit recentiorum physiologorum detexit industria. Fieri ergo nequit, quin abdomen nervorum copia gaudens permagna, magnum etiam sensibilitatis gradum possideat. *a)* Hoc assertum quotidianae experientiae ope confirmatur. Medicamenta nonnulla oculo, naso aliisque partibus nervis abundantibus impune admota, in ventriculo, simulac illum attingunt ingratum sensum producunt; venena adeo non nulla solummodo in primis viis lethales effectus perficiunt *b)*. Vermium motus in intestinis turbas saepissime excitant crudelissimas, et vehementissimi sunt dolores colici quorum causa nonnunquam minimi pretii res est, et qua aliae neutiquam afficiuntur.

Haec

a) Neurographia vniuersalis L. B. 1685.

b) Elementa physiologiae T. IV. Lausan. 1762.

c) De nervis viscerum abdominalium. Part. I. Goett. 1780.

d) Tabulae nervorum thoracis et abdominis Berol. 1783.

e) Ill. SCHMIEDELI D. in qua quae-

dam de nervo intercostal notantur. Erlang. 1754. WINSLOW exposition anatomique Paris, 1732. T. III.

a) TISSOT l.c. T. IV. p. 534. nervos plexus semilunaris sensibiliores caeteris esse contendit.

b) BOERHAAVE l.c. T. II. p. 447. 48.

Haec vero viscerum abdominalium naturalis sensibilitas ita augeri potest, ut multae res alias innoxiae ad vehementissimos morbos ansam praebeant. Victus consuetus hoc tempore molestiis magnis totum afficit corpus, *c)* frigidae aquae potus in foeminis hystericeis summum doloris in praecordiis sensum procreat: Vomitorii et purgantis aspectus et odoratus effectus producit eosdem, ac si haec medicamenta ad ventriculum ipsum peruenta essent; mihi quoque notus est vir quem minima cibi copia vespere assumpta ita angit, ut sequenti die labore suo perfungendi plane fiat ineptus. Neque hominum exempla absunt, in quibus minimi animi affectus ventriculi actionem turbant, molestosque in praecordiis sensus producant. Dignissima miratu phaenomena ex primarum viarum mutata sensibilitate orta, quotidie in conspectum veniunt, de quibus praecipue notari merentur ea quae mel non raro *d)* in hystericeis, et aqua in hydrophobicis faciunt *e)* quorum explicatio vero humanarum cognitionum vires superat.

Magnus iam BOERHAAVIUS alique autores ex hac nervorum abdominalium copia et inde orta sensibilitate viscerum infimi ventris magna, affectionum nervosarum originem deducunt

c) TISSOT l. c. T. IV. p. 33, etc. *d)* WHYTT l. c. p. 337. Ill. WRISBERG l. c. p. 9.

e) WHYTT l. c. p. 344.

ducunt *f*). Restat interea inquirere quomodo prolata abdominis sensibilitas in totum corpus agere, et multorum morborum in diffitis partibus apparentium mater euadere queat. Arctissimus inter abdomen reliquasque partes corporis consensus adest, *g*) cuius praecipua vero instrumenta sunt nervi; *h*) alia enim, tela nempe cellulosa, vasa, membranae, similitudo partium, non ad illum tantum conferunt, quam vulgo creditur. Quod cum ita sit partes nervis abundantes arctiori cum caetero corpore connubio quam aliae his sensuum instrumentis destitutae frui debent. Abdomen magna neruorum copia gaudere iam exposuimus, illudque hanc ob causam non minimum in corpus influxum exercere, et inter illud corporisque partes reliquas sympathiam adesse magnam nemo non inde colligere potest. Sensibilitas vero partium abdominalium cum sit magna, et earum nervi cum permultis aliis per anastomosin coniuncti appareant, fieri nequit, quin mutationes ibidem accidentes

a

f) l. c. T. II. p. 424. KAAV BOERHAAVE impetum faciens Hippocrati dictum L. B. 1754. p. 289.

g) FR. MARIA BOSQVILLON antricus sympathiae centrum Par. 772. resp. L. de Rochefort. vide Ill. BALDINGERI praeceptoris quondam optimi Sylloges T. VI.

h) WHYTT l. c. p. 267. TISSOT l. c. p. 381. G. H. ROCHOLL D. de consensu primarum viarum cum perimetro corporis humani. Pr. A. C. BVCHNERO Hal. 764. KAAV BOERHAAVE l. c. p. 279. F. HOFFMAN med. rat. syst. T. III. S. I. C. 4. p. 309. vid. opera omnia Genevae, 1740.

a reliquis partibus ob peculiarem cum abdomine coniunctionem neruorum ope sentiantur. Autores quidem permulti consensum a neruorum coniunctione originem trahere negant, quoniam nunquam intima medullosoe neruorum substantiae mixtio detegitur, et frequentissime inter partes quarum nerui haud cohaerent consensus inuenitur. *i)* Viri qui theoriam VIEVSSENII omnem sympathiam a neruorum coniunctione extra cerebrum oriri contendentes, relinquunt, consensus causam in cerebro quaerunt, credentes, irritata parte aliqua huius affectionis sensum ad cerebrum peruenire et inde ad aliam ferri. Licet quidem meum non sit hanc controuersiam componere, probabile tamen mihi videtur, neruorum coniunctionem nisi in omnibus, in nonnullis tamen casibus aliquid ad consensum conferre, praesertim ubi ganglia neruorum adsunt, quod etiam varii confirmant auctores *k)*. Si enim neruus aliquis afficitur facilius est ut sentiat illud neruus cum illo coniunctus quam alius remotus. Videmus etiam quotidie magni consensus phaenomena inter neruos ita iunctos e. g. inter neruum intercostalem, octauum, quintum, septimum paris et phrenicum *l)*. Ex coniunctione primi rami quinti paris et tertii cum ganglio ophtal-

C 2

mico

i) WHYTT l. c. p. 282. TISSOT l. c. p. 387. 90.

tium corporis humani PR. GOLD-HAGEN Hal. 766. p. 17.

k) Ill. WRISBERG l. c. p. 10. E. G. C. HERZOC D. de sympathia par-

l) MONROO neruorum anatome contracta Franeq. 1754. p. 120,

mico ex quo nervi ciliares veniunt, oritur in hemicrania affecti lateris oculi tumor, splendoris amissio, sensibilitas lucem non ferens, coarctatio pupillae; ob communem nervorum frontis, glandularum lacrymalium et palpebrarum truncum et anastomosis inter nervos lacrymales, subcutaneum malae et temporarium profundum internum, effluxus lacrymarum, palpebrae nictitatio *m*), et ob ramum nasalem nervi ophthalmici quinti paris, stillicidium narium in eodem morbo *n*). Quomodo porro a nervi supraorbitatis laesione oritur amaurosis? cur a malo dente coecitas aut ab odontalgia totius capitis dolor? si coniunctionis nervorum ope consensum assumere nolumus. Nonnulli autores aliter sentientes nervorum coniunctionem in consensu procreando non sine omni culpa esse concedunt *o*). Quomodocunque vero se res habeat, experientia quotidiana teste tamen constat, magnum inter abdomen reliquasque corporis partes consensum adesse, ex quo fonte mala multa originem capiant *p*). Ventriculo corrupto totum laborat corpus, caput dolet, vires debilitatae sunt, respiratio fit molesta, actionesque omnes pervertuntur. Acidum primarum viarum in infantibus non raro procreat convulsiones, horribiliaque phaenomena

m) MECKEL D. de quinto pari nervorum cerebri Goett. 1738.

RAHN D. de miro inter caput et viscera abdominis commercio Goett. 1771.

n) MONROO l. c.

o) HALLER elem. Phys T. IV. L. X p. 320. TISSOT l. c. p. 390. 534.

p) HOFFMAN med. rat. syst. T. III. S. I. C. 4. oper. om. T. I. p. III. Sect. I. C. 5.

nomena in toto corpore apparentia, saepissime a bile, vermibus *q*) aut pituita originem trahunt, bilis sanguinis, aliorumque humorum effluxum ex vtero, pulmonibus, aliisque partibus producere, excretionisque naturales ut fluxum mensium cohibere valet. Acria in ventriculo contenta spasmo vniuersali concuti faciunt cutim, ac horroris frigorisque sensum excitant *r*). Alui fluxus et purgatio perspirationem minuunt *s*). Ventriculus etiam aliarum partium affectiones sentit et morbose ab illis corripitur. Sic a calculo vrinario et a capitis vulneribus oriuntur vomitus, a refrigerio pedum non raro tormina intestinorum obseruantur *t*), transpiratione suppressa deperditur appetitus, et in foemina coitum foecundum celebrata ex irritatione vteri multa appetitus vitia non raro habent originem *u*).

Qualem vero influxum primae viae in totum corpus habeant non clarius apparet, quam ex venenorum nonnullorum vi, quae simulac ventriculum attigerunt lethales iam ostendunt

C 3

q) ROCHOLL. D. cit. TISSOT l. c. T. IV. p. 427. etc.

r) AVR. CORN. CELSVS de medicina. Lib. octo. L. I. C. 6. 7.

s) SANCTORIVS a SANCTORIO de transpiratione Sect. I. N. 54.

t) HOFFMAN l. c. T. III. S. I. C. V. T. IV. P. III. S. V. C. VI. BA-

GLIVII opera Cap. X. TISSOT l. c. p. 469. FOREST oper. L. X. obs. X. BVCHNER D. de consensu pedum cum intestinis.

u) BVCHNER de mutuo uteri cum ventriculo consensu. Hal. 1753.

dunt effectus, quorum enumerationes apud multos exstant auctores x).

Multa praeterea ad hoc commercium inter abdomen reliquasque corporis partes confirmandum adiici possent, sed vereor, ne lectori taedio sim, qua de causa alios auctores hanc materiam prolixius pertractantes hic nominare sufficiat. HIPPOCRATES iam ventriculi in caput influxum observavit y). COELIVS AVRELIANVS de commercio inter primas vias totumque corpus loquitur z), et vt alios filens praeteream nominari in primis merentur REGA aa), BOERHAAVE bb), KAAV BOERHAAVE cc), F. HOFFMAN dd), WHYTT ee), RAHN ff) TISSOT gg); de consensu vero in genere lectu dignissimum est scriptum quod edidit C. D. LANGHANS hh).

§. IX.

x) BOERHAAVE de. morb. neru. T. II. p. 447. K. BOERHAAVE l. c. p. 282. seq. WEPFER de cicuta aquatica. DARIES D. de atropa belladonna Lips. 776. in Ill. BALDINGERI syllog. Ill. SPROEGEL D. sistens exempla circa venena varia in corpus humanum Goet. 1733. TISSOT l. c. p. 405. T. III.	l. 8. edit. I. C. AMMAN. Amst. 1709.
y) de locis in homine edit. FOESII 1657. p. 408.	aa) de consensu partium et praecipue ventriculi.
z) de morbis acutis et chronicis	bb) l. c. T. II. p. 433. 510.
	cc) l. c. C. 7. p. 250.
	dd) med. rat. syst. variis locis. eiusdem. Diss. de consensu partium Hal. 1717.
	ee) l. c. p. 247 etc.
	ff) D. cit.
	gg) l. c. T. IV. p. 372. 425. seq.
	hh) D. de consensu partium corporis humani. Goett. 748.

§. IX.

Sensibilitas partium abdominalium earumque cum caetero corpore consensus ad multos producendos morbos confert. Varia enim in abdomine eueniunt quae nervos irritamenti in modum afficiunt, non superflua itaque erit disquisitio quomodo fiat, vt haec irritamenta non omni tempore et in omnibus hominibus aequaliter agant; qualis porro sit causa, et quomodo ab eadem materia mala producantur tam diuersa capitis nempe, pedum, pectoris aliarumque partium.

Facile ad primum responderi potest; nervi enim non omni tempore et in omnibus hominibus eundem sensibilitatis gradum possident, et res vno tempore hominem nullo modo afficiens alio grauissimorum malorum fons euadit, et vni homini innoxia alteri molestias adferunt.

Ad secundam vero quaestionem quod attinet maioribus illius disquisitio difficultatibus est implicata, cum nervorum natura eorumque methodus agendi haud satis nobis cognita et in mera coniectura adhuc positae sint. Adsunt fortasse nervorum systemata *a*), ita vt nervi qui parti certae prospiciunt artius inter se coniungantur, sic v. c. pulmonum, extremitatum, capitisue nervi incognito nexu cohaerent quo fit vt eorum vno affecto totius systematis turba excitetur. Fac vero nervorum ramus aliquis in abdomine irritetur, ille huius irritationis

a) HERZOG D. cit. p. 20. 21.

tionis sensum ad truncum suum deducet, qui ob vinculum quo cum omnibus iisdem cum illo partibus prospicientibus gaudet, harum solummodo partium conditionem peruertet, cum aliae ex hoc peculiari neruorum connubio exclusae, illaefae maneant. Harum neruorum coniunctionum peculiarium exempla quotidie in lucem veniunt. Oculo altero affecto alter munere suo rite perfungi nequit, parte aliqua ad respirationem necessaria laesa, totum hoc organon in consensum rapitur, vrethra in gonorrhoea inflammata condolent testiculi, funiculus spermaticus et glandulae inguinales.

Haud improbable etiam videtur neruorum sensibilitatem non solum quoad gradum diuersam sed peculiaris saepius esse indolis, ita vt neruus vnus ab irritamento concutiat, quod alter non sentit. Plures quidem nerui vno eodemque tempore affici possunt, illi vero qui vellicantem materiam percipiendi solummodo capaces sunt morbosas mutationes ostendunt, cum caeteri nullius laesionis signum prodant. Nerui fortasse vnus generis partium aequali sensibilitate gaudent, et ab irritamento moueri possunt quod a caeteris ad alias partes tendentibus non sentitur. Non omni vero tempore eadem est neruorum sensibilitas sed valde varia, nonne ergo euenire possit, vt similium partium aut organorum nerui vim sentiendi magno modo, modo paruo gradu possideant? nullum hoc assertum in dubium vocari potest; verum cum ita

se habeat facile perspicui potest, affectis pluribus nervis illos solummodo quorum sensibilitas tunc temporis maior est turbas excitare posse. Hisce omnibus prolatis melius explicari potest quomodo harum illarumue partium morbi ex abdomine oriantur. Primo enim partium illarum producuntur morbi, quarum nervi cum illis in abdomine affectis commune constituunt systema, secundo vero illorum solummodo nervorum qui irritamentum quoddam obuium maxime sentiunt, vitia oriuntur. Irritamentum vario gradu inuadit corpus secundum eius aut partis quam afficit qualitatem *b)*; alia est actio in ventriculo, alia in intestinis, alia in hepate et sic porro, ita quidem ut ex hoc quoque fonte morborum nervosorum oriatur diuersitas.

§. X.

In causarum morborum ex abdomine nervosorum examine; obstructions in visceribus haud raro obuiaae attentionem nostram primarie merentur, Illae enim sanguinis circuitum impediennes in vno loco plethoram, in altero defectum humorum generant, ab abundante nempe sanguine nervi comprimuntur, et in locis ubi iusta illius copia deficit secretio et nutritio non rite peragitur, quod vero nervi impune pati nequeunt. Premuntur porro nervi in illis partibus ubi ob-

structione-

b) GORTER medicinae compendium. Tract. 84. §. 7. p. 126. TISSOT
l. c. T. IV. p. 140.

structiones adfunt, stagnantes enim humores vt corpora praeternaturalia contemplari possunt, quae mole sua nervorum actionem peruertunt. Huc accedit, quod humores in quiete manentes semper praecipue vero in locis calidis acrimoniam aliquam induant, qua cum praediti nervos vellicent in iisque turbas excitent. R. WHYTT hanc corporis conditionem morbosam vt causam nervosorum malorum haud raram assumit *a*). MORGAGNI *b*) idem facit, et cui in arte nostra experto incognita est morborum cohors ex obstructionibus infimi ventris orta, quos solummodo longinquior resoluventium medicamentorum vsus sanat. Ex eadem causa frequentissimi hominum vitam sedentariam exercentium morbi originem trahunt, et mala nervosa, quae post vitia actionem viscerum abdominalium infringentia apparent, et cum infirma concoctione non raro coniuncta sunt.

§. XI.

Altera morborum ex abdomine provenientium causa est bilis; succus ille saponaceae indolis amarus, in hepate secretus, qui in intestino duodeno cibis commiscitur; aut abundantia eius peccat aut indoles; nimia si copia adest felici euentu per os aut anum eiicitur, remanente vero in corpore cephalaeam, vertiginem, aliaque mala animaduertimus, quae

a) l. c. p. 387.

b) de sedibus et causis morborum
Venet. 1761.

quae vero non tam graua sunt, quam illa quae ex bile, acris per moram reddita, oriuntur: haec enim intestinorum tunicas et neruos vellicans, summos dolores, conuulsiones aliaque nervosi generis mala procreat *a*), quae, si illa a minimis viscerum chylopoieticorum vasis resorpta et spissior facta fuerit curatu difficillima et pertinacia fiunt.

Saepissime in ventriculo et intestinis praefertim si hae partes tonum integrum non habent acidi humoris copia accumulatur, quae in inquisitione causarum morborum nervosorum negligi non debet, cum hi haud raro ex illa originem ducant *b*).

Non minoris momenti sunt pituita et vermes *c*), a quibus multa nervorum mala observata existant.

Ad intestina et ventriculum fertur cibus et potus, qui aut quantitate, aut qualitate sua morbos, in quorum tractatione versamur, excitare possunt *d*). Copia illorum minima, acritudine aliqua praedita, neruos ventriculi sensibiliores irritare ac turbare potest, imo etiam si blanda est illa, et ventriculus debilitate laborat, non est dubitandum, quin molesta euadere queat; digerendi enim viribus infirmis, illa in ventriculo aut

D 2

inte-

- a*) BOERHAAVE T. II. p. 438. 44. *c*) BOERHAAVE l. c. p. 599. WHYTT
TISSOT l. c. T. IV. p. 169. l. c. p. 382. 84. TISSOT T. IV.
b) BOERHAAVE l. c. p. 602. WHYTT p. 165. 75.
p. 261. TISSOT T. IV. p. 162. *d*) BOERHAAVE l. c. p. 665. WHYTT
p. 386.

intestinis remanet, moleque sua nervos afficit. Idem valet de nimia cibi copia ab homine robusto alias ingesta, quae eiusdem generis mala producere potest. E cibis semper aeris copia euoluitur; quae haud educta, sensim sensimque vero accumulata, nervis inimica fit, ita ut non paucorum morborum origini suppetat *e*). Denique vero, succo nutritio e cibis parato, etiam partes quaedam superfluae restant, quae ob moram acres et putridae fiunt et secundum leges naturae excerni debent, remorantibus vero illis per longius quam iustum est temporis spatium in intestinis, non potest fieri, quin non solum mole sua nervos comprimant, sed etiam ob indolem earum acrem et putridam illos vellicent et ad motus inordinatos cogant.

§. XII.

Prolatis nunc breuiter rationibus omnibus, quae morborum nervosorum originem frequentem in abdomine quaerendam esse suadent, necesse erit breuiter enarrare, quae experientia ad huius rei veritatem confirmandam nobis praebeat, et qualis sit aliorum auctorum de hac re sententia. In omnibus nervorum morbis sensibilitas et irritabilitas vel aucta vel imminuta deprehenditur, secundum quem characterem in duas classes diuidi possunt, in morbos nempe cum augmento harum virium, aut cum eius languore; cum vero aut febris cum illis coniuncta est, aut illa deficit, subdivisio in febriles et non febriles haud superflua mihi videtur.

MORBI

e) BOERHAAVE T. I. p. 601. WHYTT p. 368. TISSOT T. IV. p. 177.

MORBI CVM AVCTA IRRITABILITATE ET SENSIBILITATE.

§. XIII.

Febriles.

PHRENITIS est morbus cum delirio furioso iracundo, ferocissimo, constante, ac febre acuta *a*).

Multum de natura et indole huius morbi disputatum est, alii eius causam in cerebri, alii in meningum inflammatione quaesiverunt. Omnibus vero rite perpensis, opiniones hae reiiciendae sunt; in multis enim phreniticorum cadaueribus morbosa cerebri aut meningum conditio nulla detecta est, quod ipse MORAGANI qui priori sententiae alias consentire videtur litteris prodidit *b*). Si phrenitidis causa constans inflammatio cerebri esset, in omni huius partis inflammatione etiam a causa externa violenta phrenitis oriri deberet, quod vero experientiae contradicit.

D 3

a) HIPPOCRATIS de morbis L. II. S. V. p. 460. Foessii. Genev. 1657. idem de affectibus. Sect. V. p. 518. BOERHAAVE aphorism. L. B. 737. p. 173. BRENDDEL D. de phrenitide. resp. ELLENBERGER vid. eius opsc. ed III. WRISBERG T. III. Goett. 1769. p. 189. G. G. SCHROEDER D. de indole ac sede phre-

nitidis ac paraphrenitidis resp. G. H. FEIN Goett. 765. §. III. R. A. VOGEL de cognoscendis et curandis praecipuis C. H. affectibus Goett. 1772. §. 57. *b*) De sedibus et causis morborum Venet. 1761. L. I. epist 7. art. 2. 4. 6. M. STOLLE ratio medendi. Vienn. 778. P. 2. p. 376.

dicit. Phrenitis enim lento gradu vsque ad summum furoris acumen procedit, hic vero non est decursus inflammationis et praesertim partis tam nobilis, quam mors mox insequitur.

Phrenitidis causa sine dubio nisi semper, frequentissime tamen in abdomine latet, in quo acris aliqua residet materia, quae irritatione tantas neruorum turbas excitat. Symptomata in morbo apparentia multa hoc probant 1) anxietas et dolor in praecordiis 2) morositas et iracundia aegrotorum 3) capitis dolor pressius in fronte, grauitas eius et vertigo 4) ictericus oculorum color 5) lingua aspera sicca nonnunquam fordida 6) nausea, vomitus materiae luridae, aeruginosae 7) vrina flaua biliosa 8) alui excrementa foetidissima. Multi auctores morbum hunc eique similia symptomata ex praecordiis oriri obseruarunt. HIPPOCRATES ipse deliria nostrumque morbum ex primis viis deduxit *c*), et in morbis capitis euacuantia prae omnibus suadet *d*).

ARETAEVS curationem peculiarem proponit in phrenitide ex praecordiis *e*). MORGAGNI in phreniticorum cadaueribus non raro viscerum infimi ventris vitia detexit *f*). F. HOFFMAN *g*),
locis

c) de morbis L. II. p. 460, de affectibus p. 518.

d) de morbis l. III. p. 488.

e) de morbis acutis et chronicis edit. BOERHAAVI L. B. 1735, p. 72.

f) l. c. epist. 7. art. II. 12.

g) med. rat. syst. T. IV. P. I. vid. eius opera omnia physico medica. Geneuae 1740. T. II. p. 131. seq.

locis variis primarum viarum vitia ad hunc morbum multum conferre testatus est, hocque assertum methodo sua medendi confirmavit. A. C. LORRY *h)* phrenitidem a bile dependere contendit. HVXHAM *i)* phreniticas febres ex primis viis oriri posse enarrat, eique consentit ILL. TISSOT *k)*, CL. ROHN deliria phrenitica a vermibus observavit *l)*. Ill denique BRENDEN et SCHRÖDER phrenitidis ex abdomine ortum tam dilucide demonstrarunt, ut illos meae sententiae testes nominare sufficiat *m)* et illis etiam consentiunt RAHN *n)* SARCONE *o)* alique *p)*. Optima huic morbo medendi methodus est, ut primarum viarum sordes cito citius resoluantur et euacuentur, quo facto morbus saepissime cedit, remorante vero illo nil amplius requiritur, quam ut impressio nervis residua antispasmodicorum et neruorum remediorum ope tollatur.

§. XIV.

<i>h)</i> de melancholia et mania Lutet. Paris, 1765. T. I. p. 398. <i>i)</i> opera physico medica T. I. edit REICHEL Lips, 764. <i>k)</i> de febre biliosa lausanensi vid. eius opusc. T. I p. 103. <i>l)</i> D. PR. VOGEL de vomitoriorum usu ad eiiciendos vermes, <i>m)</i> Diss. cit. <i>n)</i> l. c. p. 93.	<i>o)</i> Geschichte der Krankheiten die durch das Jahr 1764 in Neapel sind beobachtet worden, aus den Italiänischen von FVESZLIN Zurch. 1772. 2 T. §. 549. 568. etc. <i>p)</i> STOLLE r. m. P. 2. p. 90. P. 3. p. 184. 87. 91. 194. ST. ZAGONI BARA. D. de theoria inflammationis vulgari etc. Gött. 75. 7.

§. XIV.

PARAPHRENITIS est morbus cum delirio continuo, febrilis sicut phrenitis sed multo mitior longiusque durans *a*). Omnes fere auctores huius mali causam in diaphragmatis inflammatione quaesiverunt; sed delirium quod in hoc morbo observare voluerunt non essentialiter competit septi transversae inflammationi, sed aliarum partium etiam vitia insequi potest, in multis quoque, paraphrenitide mortuis, nullum diaphragmatis inflammationis signum apparuit, saepe quoque hoc septi transversae vitium visum fuit, cum aeger ab omni mentis perturbatione liber esset. Qua de causa multi alii auctores a veterum sententia deflectunt, et hanc paraphrenitidis causam falsam et incertam denuntiant *b*).

Symptomata in paraphrenitide apparentia fere eadem quae in phrenitide in conspectum veniunt, eiusmodi sunt generis ut abdomen huius morbi sedem accusent. Praecordia dolent, caput est grautum, aegri iracundia vexantur, ictericum aspectum habent, nausea ipseque vomitus adsunt, alvus biliosa deliicit, urina est iumentosa *c*). BRENDelius quidem in paraphre-

a) KLEIN interpret clinicus Frft. 759. p. 231. BRENDelius D de cognatione paraphrenitidis et febris malignae resp. BIEDERMAN vid. op. P. III. p. 68. SCHRÖDER D. cit. p. 17.

b) MORGAGNI l. c. epist 7. art. 14.

VOGEL l. c. §. 61. BRENDelius D. cit. §. II. SCHROEDER D. cit. §. XIV. RAHN D. cit. p. 96. SELLE rudim. Pyretol. p. 120. SARCONI l. c. T. I. p. 245. *c*) BRENDelius l. c. §. IV, VI. SCHRÖDER l. c. §. XII.

raphrenitide non raro hepatis inflammationem repertam fuisse dicit *d)*; sed, vt non nego, delirium cum partium nobilium inflammatione coniungi posse, tamen ex decursu et methodo medendi quam vir Ill, suadet, apparet, hoc vitium biliosae indolis fuisse. Irritamentum in primis viis obuium frequentiore paraphrenitidis causam esse contendo, et mecum consentiunt BRENDEN *e)* SCHRÖDER *f)* RAHN *g)* WERLHOFF *h)* qui euacuationem per vomitoria et purgantia prae omnibus commendant, ab illisque subitanam morbi medelam expectant; ita vt paraphrenitis inter morbos ex abdomine ortos neruosos omni iure locum occupet.

§. XV.

HYDROPHOBIA SPONTANEA est morbus cum siti ingente sed tanta omnium fluidorum auersatione, vt eorum deglutitio imo adeo adspectus dirissimam anxietatem et conuulsiones excitet *a)* Morbus iste a canis rabidi morfu alias originem ducit, et ob hanc causam rabiei caninae nomine notus est; sponte vero excitari potest *b)* de quo multa in eruditorum scri-

d) D. cit. §. X.

e) l. c. §. VI. XVI.

f) l. c. §. XV.

g) l. c. §. XCVI.

h) Opera omnia edit Cl. WICHMAN
T. III. p. 824. Hannou. 776.

a) VOGEL l. c. §. 102, SELLE l. c. p. 274.

b) ARETAEVS l. c. L. I. C. 7. p. 5.

I. SCHENKII observationes medicarum rerum nouarum Frft-
1609. C. 7. p. 943. BOEHAAVE aphor. §. 1130. DOMINICVS BROGIANI de venenis animan-

scriptis extant exempla *c*), Haec si attento euoluimus animo, obseruatum inuenimus in omnibus fere hoc malo laborantibus, nauseam *d*), vomitum et dolores in praecordiis adfuisse *e*) quae symptomata suspicionem mihi iniiciunt, anne etiam hic morbus ex abdomine oriatur? In phrenitide aliisque malis hanc causam agnoscentibus potulentorum quoque auersatio animaduertitur. Cum vero is horribilis affectus non nisi a materia acriori venenata producat, si ad bilis corruptae naturam nociuam et vellicantem respiciamus, illam ut frequentem huius morbi causam assumere non haesitemus. *f*) Causae enim bilem excitantes et acrem reddentes, ira nempe, exaestuatio omnium consensu et hunc morbum producant *g*) et

mantium Florentiae 1757. p. 98. VOGEL l. c. §. 100.

- c*) SCHENK l. c. CORNEL. STALPERTI van der WIEL obseruationes rariores L. B. 1687. Cent. I. Obs. 100. commercium litterarium norimbergense 1740. hebd. 36. p. 281. 1743. hebd. 5. p. 35. DOM. BROGIANI p. 99. LAVIROTTE iournal de sc̄avans 1757. vid. Hamburgisches Magazin 1757. T. XX. P. V. p. 529. aliumque huius generis tractatum p. 554. SWIETENII Commentar. Taurin

1754. T. III. p. 536. F. L. TRIBOLET de la LANCE D. de hydrophobia sine morfu praenatio. Basil. 765. vid. BALDINGERI syllog. V. I. p. 236. LENTIN obseruat. med. 1764. Fasc. I. p. 57.

- d*) SHENK l. c. p. 944. Hamburg. Magazin p. 559.
e) BROGIANI p. 101. commerc. litter. norimberg. l. c.
f) V. SWIETEN. l. c. p. 537. Hamb. Magazin. l. c. p. 534.
g) BROGIANI p. 105.

et in cadaueribus mortuorum bilis corruptae copia detecta fuit *i*). Nonnunquam vero viscerum abdominalium inflammatio, et gangraena, hepatis praesertim, et ventriculi post mortem in conspectum venere *k*), quae vitia in mali generatione non absque omni culpa sunt. CELEB. STROMEYER historiam denique aegroti hoc morbo defuncti beneuola mente ex propria experientia mihi communicauit, in quo post mortem hepatis inflammatio, bilisque corruptae in ventriculo accumulatio inuenta fuit. Bina itaque haec vitia coniunctim adesse possunt, quae vero morbum grauiorem reddunt, licet quidem non possum facere, quin credam, hepatis inflammationem bilis acrioris effectum fuisse.

§. XVI.

FEBRIS LENTA NERVOSA est affectus summae debilitatis cum symptomatibus spasticis variis, et non raro mentis perturbatione coniunctus. Hic morbus primo intuitu ad affectuum cum sensibilitate et irritabilitate imminuta classem pertinere videtur, sed cum torpor et stupiditas in ultimo morbi

E 2

stadio

h) Ex ore aegroti cuius morbum litteris prodidit LAVIROTTE bilis nigrae ac spumescens copia effluxit, illeque hoc malum in ventriculo sedem habere confirmat. Hamb. Magaz.

p. 541.

i) comm. noric. 1743. p. 35 SCHENK
l. c. v. SWIETEN l. c.

k) comm. noric. 1740. p. 283. GES-
NERS Entdeckungen. T. I. p.
39. Nördlingen, 1778,

stadio tantum accedant, et in initio sensibilitatis et irritabilitatis auctus adest gradus, inter morbos cum sensibilitate aucta locum occupat. In hoc morbo quem HUXHAMVS *a)* et MENINGHAM *b)* tam pulchre litteris prodiderunt, viscerum infimi ventris vitia et pituita viscida deprehenduntur *c)*, quae nisi causam unicam, vt GLASSIVS vult, constituent, praedisposito corpore tamen, multum ad hunc morbum conferant illumque grauiorem reddant, necesse est. Causae huius febris remotae, longinquus nempe moeror, immodica venus, fluxus sanguinei nimii, vno verbo omne id quod debilitat, nec non cibi crudi, vapidi, immaturi, recessus in aëre frigido humido, in abdomine vitia primo generant, in quo tunc facile obstructions succorumque malorum accumulatio producuntur, quae vitia, toto corpore et praecipue systemate nervoso debilitato, ad morbum nostrum procreandum ansum praebent.

Non-

a) Opera phys. med. T. II. C. 7.
p. 78.

b) Diss. duae de febre lenta nervosa insertae in the medical essays and observations of Edinburgh. V. IV. N. 23. V. V. N. 49. *idemque* on the febricula London, 1746.

c) Huxham. l. c. T. I. p. 175.
GLASS. comment. 12. de fe-

bribus cur. III. BALDINGERO
Ien. 1771. p. 96. C. G. DEMIANI D. de febre lenta nervosa rheumatismo et hydrope Lips. 1777. vid. BALDING RI Syll. V. 4. R. A. VOGEL D. de febre nervosa. resp. VOLPRECHT Goett. 767. STOLLER. m. T. II. p. 46. GESNER l. c. 2. B. p. 144.

Nonnulla aegrum vexantia symptomata, praecordiorum oppressio et alia quae in variis conscriptae inuenimus libris *d)*, methodus denique medendi ipsa, quae in eo consistit, ut primae viae euacuentur quod cum summo aegri leuamine semper perficitur, et quo facto corporis debilitas roborantium ope minui potest id quod diximus sufficienter confirmare videntur *e)*.

§. XVII.

Morbi chronici.

MALVM HYPOCHONDRIACVM quod si sexum sequiorem corripit HYSTERIA vocatur *a)* symptomatum est congeries sensibilitatem et irritabilitatem nimiam totius corporis prodentium, cum multis in omnibus partibus affectibus conuulsivis, sub varia forma apparentibus, coniuncta, ac causis debilitantibus pathematibusque ingrauescens *b)*. Huius praecipua

d) HVXHAM l. c. T. I. p. 164.

T. II. p. 78. GLASS. l. c. p.

99. VOGEL l. c. §. XI. DE-

MIANI l. c. p. 4. STOLLE l. c.

T. II. p. 35. seq. SELLE l. c.

p. 284. G. CARELSON D. sistens

symptomatolog. et aetiolo-

giam febr. lent. nerv. Goett.

1782.

T. II. p. 83. GLASS. l. c. VOGEL

l. c. §. XXX seq. DEMIANI

p. 8. STOLLE T. II. p. 43.

a) SYDENHAM epist. ad Cole. vo-

GEL de cognosc. §. 549. vid.

eius oper. omnia. Lips. 1695.

p. 486. WHYTT l. c. p. 319.

LORRY l. c. T. II. p. 183.

b) SYDENHAM l. c. p. 486. seq.

VOGEL l. c. §. 543. F. BOIS-

e) v. HVXHAM l. c. T. I. p. 165.

cupua mali causa ab omni tempore in abdomine quaesita est, quod vero maxime de causis valet occasionalibus, cum praedisponens secundum WHYTT sententiam in praeternaturali corporis sensibilitate et irritabilitate lateat *c*). STAHL alique *d*) venae portarum systema aculant et in illo obstructions adesse contendunt. Abdominalium viscerum omnium obstructions, ob rationes supra allatas, huius mali causa euadere possunt, et secundum variorum observationes reuera euadunt *e*). HOFFMANNVS *f*) nimiam ventriculi intestinorumque sensibi-

SIER de SAVVAGES Nosologia methodica Amst. 1763. T. II. P. II. C. 4. p. 101. 102. WHYTT l. c. p. 306. BRENDL D. de valetudine ex praecordiis, oper. T. III. p. 45.

c) L. c. p. 323.

d) D. de vena portae porta malorum *idem* D. de hypochondriaco et hysterico malo. Hal. 705. T. F. SIEGWART D. resp. ELVERT de infarctibus venarum abdominalium Tubing 754. vid. Baldingeri syllog. V. IV. Vogel. l. c. §. 545.

e) BOERHAAVE aph. § 1098 eiusdem consultationes medic. curante HALLERO. Goett. 752. p. 138. 145. HOFFMAN med. rat. syst. T. IV. P. III. oper. omn. T. III. §. 2. 18. LORRY

l. c. T. I. p. 223. WHYTT l. c. §. X. p. 389. 90. BRENDL l. c. § 10. KAEMPF D. de infarctu vasorum ventriculi Basil. 1751. vid. Baldingeri syllog. V. III. p. 253. *Eiusdem* Enchiridion medicum Frst. 1778. p. 106. D. A. KOCH D. de infarctibus vasorum in infimo ventre Argent. 751. vid. Baldingeri syll. V. IV. §. 12. 13. 35. SELLE medicina clinica. Berol. 781. p. 298. G. B. G. FABER D. vltior expositio nouae methodi Kaempfianae curandi praecipue malum hypoch. Tubing 1755. Baldingeri syll. T. IV. SIEGWART l. c. SAVVAGES l. c. p. 105.

f) Med. rat. syst. T. IV. S. I. C. V. §. VI. vid. oper T. III.

sensibilitatem et debilitatem assumit, ex quo fonte malum hypochondriacum etiam oriri posse docent WHYTT g) VOGEL h) BRENDEN i) GESNER k). Causae hae relatae ex vitiis abdominis debilitantibus, vita sedentaria animique affectibus orta, non totum rerum malum hypochondriacum producentium catalogum absoluunt, sed illis alia multa annumerari debent, vermes l), pituita m), acidum n), flatus o) recessus fecum in intestinis ex obstructione aluina p), et plethora denique abdominalis q). Ex his malum hypochondriacum, praedisposito corpore non raro, ex abdomine oriri patet. Vnum vero solum quod medendi methodum attinet adiiciam. Causae enarratae resolventium et euacuantium remediorum ope remouentur, corporisque tonus per roborantia restituitur. Cumvero secundum corporis constitutionem naturalem, cum nimia sensibilitate et irritabilitate aut fibrarum laxitas aut earum strictura coniuncta inue-

IV. C. VI. Obs. III. V. VI.

Diff. de vera morbi hypochondriaci sede 1719. *Diff. sistens affectum spasmodico - hypochondriacum*, 1734. §. II.

m) WHYTT p. 382. TISSOT p. 165.

n) TISSOT p. 162.

o) WHYTT p. 378. TISSOT p. 177.

p) TISSOT p. 171. T. III. p. 644. DELIVS von Bläehungen Nurnb. 1766.

q) REVILLON recherches sur la cause de l'affect. hysterique. Par. 1778. van SWIETEN Comment § 729. 72. 99. 819. 1491. 1074. 1075. RAHN D. cit. p. 122.

g) L. c. p. 335.

h) L. c. §. 546.

i) L. c. §. I. X.

k) Entdeckungen B. 2. p. 353.

l) SAVVAGES l. c. T. II. p. 101. 102. WHYTT l. c. p. 384. TISSOT op. T. IV. p. 176.

inueniatur, medici prudentis est, non solum in huius mali sed in omnium morborum neruoforum praecipue chronicorum curatione, ad id respicere, et ea remedia eligere quae tali constitutioni contraria sint; quo facto exoptatus morbi finis expectari potest. Sic in statu corporis stricto profunt resoluentia relaxantia, diaeta aquosa et balnea tepida, quae in casu contrario nocent, vbi omnia ea debent esse conditione, vt fibrarum laxitatem non augeant sed minuant; quam ob causam hic praecipue resoluentia calida vel per se vel roborantibus, extractis nempe amaris mixta, martialia, balnea frigida aliaque huius generis remedia indicata sunt.

§. XVIII.

EPILEPSIA est morbus conuulsiuus in quo omnes partes subito conuelluntur, aeger decedit omnesque sensuum motuumque functiones amittit *a*). Regnat in hoc morbo sicut in malo hypochondriaco praeternaturalis quaedam sensibilitas et irritabilitas, quae saepissime tam mire modificatae sunt, vt morbum nostrum solummodo producere valeant. Interea tamen in permultis huius generis malis aliud quid requiritur quod partes ad tales motus horribiles cogit et quod causa procatactica appellatur. Hanc saepissime in abdomine collocatam esse nostrum est vt ostendamus.

Prae-

a) VOGEL l. c. §. 496. TISSOT traité de l'épilepsie Lausan. et Paris 1770

Praecedentia paroxysmum epilepticum symptomata, non raro eiusdem sunt indolis, vt irritamentum primis viis insitum prodant. Talia sunt vertigo, anxietas in praecordiis, inflatio ventris et alia, quibus permotus WERLHOFF etiam ingruente paroxysmo, vomitoria et clysteres commendat *b)*. Crudelis hic morbus dysenteria nonnunquam et cholera erumpente sanatur, qui finis exoptatus ex hisce euacuationibus oriri non posset, nisi per illas causa materialis in canali intestinorum locata eiiceretur. Si venenorum nonnullorum effectus respiciamus, nonne et hi valde similes sunt motibus epilepticis? *c)* quod vero ab illis efficitur, id etiam omni iure a rebus aliis viscerum abdominalium nervos irritantibus expectari potest. Auctores in hac re permulti mecum consentiunt. HIPPOCRATES *d)*, et GALENVS *e)* de epilepsia ex abdomine eiusque medendi methodo per euacuationem iam loquuntur. SCHENK *f)* varias de hoc morbo observationes a flatibus, bile, cibisque nonnullis orto tradidit. Bilem aliaque, vt huius mali causas a variis auctoribus enarratos

b) Opera omnia. T. III. p. 726.

c) TISSOT de morb. nerv. T. IV. p. 406. RAHN D, cit. p. 110.

d) Epidemic L. VI. C. 54. Foessii p. 1201. Epidemic L. VII. C. 96, Foessii p. 1233.

e) De locis affectis L. III. C. II. ed. Charter. T. VII. p. 443. ARETAEVVS in epilepsia vomitum excitare iubet. oper. p. 84.

f) Observat. p. 115. 117. 118. 420.

ratas inuenimus g) quod de vermibus etiam valet h). SYDENHAM i) van SWIETEN k), multique alii primarum viarum euacuationes in epilepsia suadent, et hac neglecta, morbum non solum peiorem reddi, sed primam adeo originem inde trahere posse dicunt l). Plura qui de epilepsia ex abdomine orta scire cupit, adeat BOERHAAVE m). TISSOT n) STOLLE o) RAHN p) HIRSCHEL q) SARCONE r) SELLE s) vbi multa ad propositum nostrum pertinentia enarrata inueniuntur.

§. XXI,

g) HOFFMAN m. r. f. T. IV. P. III. oper. T. III. p. 12. BOERHAAVE de morb. neru. T. II. p. 807. 836. TISSOT l. c. T. IV. p. 169. VOGEL l. c. §. 500. SAVVAGES l. c. T. II. P. II. C. 4. p. 93. TISSOT de l'epilepsie p. 49. §. 17. etc. BOERHAAVE Consult. T. II. p. 58. MEDICVS Geschichte periodischer Krankheiten Carlsruhe 1764. 1 Buch. p. 8. 2 B. p. 289.

h) HOFFMAN m. r. f. T. II. oper. T. I. p. 235. *eiusdem* consultat. Caf. 31. vid. op. T. IV. v. SWIETEN Comment. T. III. §. 1075. TISSOT mor. neru. T. IV. p. 175. *eiusdem* de l'epilepsie p. 57. 61. SAVVAGES

T. II. P. II. p. 46. VOGEL l. c. §. 498. seq. van den BOSCH historia constitutionis epidemicae verminosae Norimb. 769. p. 132. STOLLE l. c. P. III. p. 425. RAHN l. c. p. 117. GESNER l. c. p. 326. T. II.

i) Oper. p. 664.

k) L. c.

l) TISSOT morb. neru. T. IV. p. 224. WHYTT l. c. p. 375.

m) Morb. neru. T. II. p. 836. seq.

n) De l'epil. p. 49. 61. 232. 33.

o) R. m. T. III. p. 406. 8. II.

p) L. c. p. 110. seq.

q) Gedanken über die Heilungsart der fallenden Sucht Berl. 1774.

r) T. III. p. 67.

s) L. c. p. 308.

§. XIX.

ECCLAMPSIA est epilepsia puerilis quae in eo differt ab epilepsia vulgari quod sit acuta quandoquae remittens aut omnino continua *a*).

Easdem illa causas agnoscit, quam epilepsia adulatorum, et frequentissime ex meconio, acido, primarumque viarum ver-
mibus obseruatum est *b*).

§. XX

CHOREA ST. VITI est morbus convulsivus quo omnia membra corripuntur, frequentissime vero illa quibus aeger in statu sano saepissime usus est, quae tunc eos motus faciunt, quibus consueta fuerunt, aegro adhuc sano; cum vero quilibet homo pedes prae aliis corporis partibus moueat non mirum quoque est, varios motus et saltatus praecipue dare, qua de causa choreae etiam nomen huic malo appositum est. Caeterum de hoc morbo, epilepsiae valde simili omnia quae de affectu epileptico in medium prolata sunt, valent. Causa praedisponens in systemate nervoso et musculari latet, pro-
catarticae vero valde sunt variae. In abdomine tamen si illas

F 2

non

a) SAVVAGES l. c. T. II. P. II.
C. 4. p. 75.

b) SCHENK obseru. p. 418. RAHN
l. c. p. III. 112. TISSOT de

morb. neru. T. IV. p. 406.
ROSENSTEIN von den Kinder-
krankheiten edit. 4. Ill. MYR-
RAY praeceptoris pie colendi.
Götting. 1781. p. 67. 69. 78.

non raro quaerimus, in curatione erimus felices, cum in illo saepissime lateant. SYDENHAMVS *a)* primarum viarum euacuationem prae omnibus commendat et apud R. WHYTT *b)* morbi huius, quem diarrhoea spontanea sanabat, exemplum inuenimus. Cl. RAHN *c)* varias nobis refert historias in quibus euacuantia curam absoluebant. Chorea St. Viti periodicè quoque apparet, et secundum Ill. MEDICI obseruationem, periodicorum morborum causae frequentissime sunt primarum viarum vitia *d)*. Vermium vero in canali intestinorum accumulatio vt Choreae St. Viti causa frequentior a multis accusatur *e)*.

Memoriae meae duorum infantum exempla in quibus hic morbus ad magnum gradum peruenerat, infixa sunt, omnia remedia sine vllo emolumento adhibebantur donec tandem vermium copia anthelminticorum ope eiecta, morbus cessaret, sanctitasque pristina restitueretur. Miratu dignum in hoc malo erat, quod in his aegrotis paroxysmi vno eodemque tempore reuerterent, licet in seiunctis conclauibus iacerent alteriusque status alteri ignotus esset.

Novissi-

a) L. c. p. 749.

b) L. c. p. 383.

c) D. cit. 116. seq.

d) L. c. p. 36. 284. 296.

e) VOGEL l. c. p. 505. RAHN l. c.

p. 118. P. L. SPANGENBERG

D. de chorea St. Viti Göttin. 764. p. 23. 38. T. H. BRÜCKMAN D. exhibens de morbis neruorum obseruationes Gött. 1780 §. IV. STOLLE r. m. T. IV. p. 414. 416. SELLE l. c. p. 307.

Nouissime etiam in collegio clinico, quod sub auspiciis Cel. STROMEYERi hic floret, obuium erat exemplum pueri annorum fere tredecim, qui alias bona valetudine gaudens, ante aliquot hebdomades ab epilepsia saltatoria, et quidem vehementi gradu correptus fuit, omnia de vermibus symptomata aderant, asa foetida largis primo dosibus ei porrigebatur, partim ad spasmos sopiendos, partim vero, quia hoc remedium vermibus inimicum est, et quotidie clysmata ex lacte illi iniiciebantur, praecipue vt vermes ad intestinorum exitum allicerentur. Nulla interea, licet melius se haberet aeger, illorum excretio infecuta est, qua de causa ad fortiora remedia aufugere necesse erat, adhibitum est, Gummigutta de quo nouem grana largam fecum et ascaridum simul copiam eiecerunt, quo facto saltatorii siluerunt paroxysmi.

§. XXI.

RAPHANIA est morbus spasmodico conuulsiuus ad cuius causam inuestigandam ab omni tempore occupati fuerunt medici, donec industria et nostri saeculi eruditorum observationes, huius mali origini lucem affunderent. Interea semper in eo consentiunt medici, quod huius morbi causa in nutrimenti genere posita sit. Cel. TAVBE quem omnium instar apello, et in cuius libro eximio omnium temporum observationes, consummatamque huius mali historiam inuenimus, clauos fecalinos aliaque frumenti vitia morbum nostrum

reuera excitare, detexit, a) ita vero vt irritamentum in primis viis contentum illum quoque producat; remedia euacuantia optimos habuere successus et saepissime morbum sanarunt.

§. XXIII.

TUSSIS CONVULSIVA, morbus infantibus inprimis proprius, vt alius generis tussis subita est diaphragmatis pulmonumque concussio, cum sonora aeris per os expulsionem. Peculiaris vero in morbo nostro adest spastica pulmonum affectio, ita vt vnā inspirationem quinque sex et plures insequantur expirationes, cum magna aegroti anxietate et sonosibilante. Epidemicus hic morbus est, et contagiosus etiam habetur. Irritamentum illum producens acre est aliquod, quod non in pulmonibus, sed omnium consensu in ventriculo latet, qua de causa medicamenta etiam illud depellentia morbum certissime sanant. Ventriculus materialis huius causae sedem esse, partim probant symptomata primarum viarum saburram indicantia et ante paroxysmum apparentia, partim vero vomitus cum quo ille finitur et post quem magnum aegri leuamen sentiunt: methodus denique huic morbo medendi ipsa quae in iusta euacuantium applicatione versatur: quo facto

nimia

a) Geschichte der Kriebelkrankheit
besonders derjenigen welche
1770, 71 in den Zellischen Ge-

genden gewüthet hat Goett.
1782.

nimia ventriculi sensibilitas et irritabilitas, a materia acri irritante inducta, antispasmodicorum et roborantium ope tollatur. Ad meam vero sententiam confirmandam obseruationes et dicta nonnullorum auctorum F. HOFFMAN *a)* BAGLIVII *b)* SYDENHAM *c)* WERLHOFF *d)* ROSENSTEIN *e)* VOGEL *f)* LUDWIG *g)* TISSOT *h)* STOLLE *i)* MILLAR *k)* aliarumque sat superque inferuiunt.

An. 1775. 76 hic morbus in patria vrbe valde grassatus est, vomitoria et vsus tartari emetici refracta dosi vti ex methodo medendi patris optimi practici ibidem et phyci, scio, morbum funditus fere eruebant.

§. XXIII.

ASTHMA et CATARRHVS SVFFOCATIVVS morbi cum respiratione difficili tantummodo in eo differunt, vt in hoc respirationis difficultas tam subito ac fortiter hominem inuadat vt

<i>a)</i> M. r. f. T. IV. P. III. C. III. p. 112. vid. opera omn. T. III. eiusdem D. de tussi conuulsua vide supplement ad oper. secundum p. 245. <i>b)</i> Opera omn. L. B. 1704. p. 114. <i>c)</i> Opera p. 394. <i>d)</i> L. c. p. 690. <i>e)</i> L. c. 389. <i>f)</i> L. c. p. 414. <i>g)</i> Institutiones medicinae clinicae Lips. 1769. §. 753.	<i>h)</i> De morb. neru. T. IV. p. 443. <i>i)</i> L. c. T. I. p. 231. T. II. p. 175. 58, <i>k)</i> Obseruations on the asthma and the Loopingh-Cough. Lond. 769. <i>l)</i> BRENDL D. de tussi conuulsua oper. P. I. p. 159. SELLE l. c. p. 385. GESNER l. c. B. 2. p. 343.

vt mox suffocationis metum iniiciat, cum in illo non tanta quidem vehementia, sed per longius temporis spatium vexetur *a*). Variis quidem causis hi morbi generantur, neque tamen est dubium illos quoque eodem modo, quo tussis convulsiva ex irritamento primis viis insito oriri posse. BAGLIV *b*) vomitoria in asthma iubet humido. SAVVAGES eiusdem morbi sedem ex abdomine deducit *c*) et varia apud BOERHAAVIUM de asthmatis ex infimo ventre legimus origine *d*) attentione nostra praesertim digna est iuuenis ex abusu casei tosti asthmatici historia *e*). F. HOFFMAN exemplum habet asthmatis convulsivi a flatulentia, *f*) et alio loco squillae usu qua viscidam pituitam euacuaret similem morbum sanatum fuisse perhibet *g*). Plures praeterea medici hos morbos de instituto pertractantes, hanc causarum sedem vt non raram significant *h*), cum quibus etiam consentiunt R. WHYTT *i*) TISSOT *k*) aliique *l*).

§. XXIV.

a) COSHWITZ D. de differentiis asthmatis convulsivi et catharrhi suffocativi Hal. 721.

b) Opera omn. p. 105.

c) L. c. T. II. P. II. C. V. p. 173.

d) Consultationes medicae. T. I. p. 147. 128.

e) L. c. p. II.

f) M. r. c. T. IV. P. III. oper. T. III. p. 96. consultat et re-

sponsa med. oper. T. IV. Cas. 90. p. 133.

g) Eodem loco. p. 102.

h) F. FLOYER traite de l'asthme trad de l'angl. Par. 1761. MILLAR l. c. WOLF D. de asthma te Argent 754. AKINSIDE medical transact. V. I. p. 93.

i) L. c. p. 429.

k) L. l. c. p. 443. 44.

l) MEIER D. de asthma Göt. 779.

§. XXIV.

INCUBVS seu EPHIALTES est malum in quo quis difficultate quadam respirandi et anxietate corripitur, et quidem in somno, dorso cubans cum sensu ponderis pectus prementis. Asthmatis fere hic morbus naturam habet, quare ex similibus causis etiam oriri potest. Irritamentum pulmones per consensum afficiens, non raro in ventriculo latet. M. ETTMÜLLER *a)* incubum ex vermibus ortum esse tradidit. SAVVAGES *b)* in hoc malo imprimis emetica cathartica parcumque victum commendat. VOGEL pituitam aut humorem circa praecordia haerentem melancholicum, incubum procreare perhibet *c)*, denique vero R. WHYTT huius mali originem ex abdomine prolixius demonstrat, illudque in se ipso, corrupto aut nimis impleto ventriculo, animaduertisse dicit *d)*.

§. XXV.

DOLORES ex quaque neruorum irritatione oriri possunt. Causa vero doloris non semper partibus in quibus sentitur inest, sed consensus ope ab vna ad alteram ingrata perferatur sentatio. Tam magna inter ventriculum remotasque corporis plagas est sympathia, vt mirum non sit in illo intesti-

norum

BRENDEL D. de catarrho suffocatiuo. oper. P. II. p. 88.

a) Opera T. II. P. II. p. 164.

b) L. c. P. II. C. V. p. 131.

c) L. c. §. 520.

d) L. c. p. 466. 473.

norumque canali dolorum causam saepe contentam esse. Ex ventriculo corrupto sordibusque impleto crudelissimae oriuntur cephalalgiae, otalgiae, et odontalgiae in quibus nil nisi primarum viarum euacuatio proficit, quod imprimis demonstrare anisi sunt RAHN *a)* WHYTT *b)* TISSOT *c)* VOGEL *d)* HOFFMANN *e)* aliarum partium dolores saepissime ex abdomine veniunt, et nisi tota eorum causa in illo latet, ab eius tamen vitiiis valde augentur. Sicce habet cum rheumatismo, arthritide *f)* inflammationibus et vulneribus. Horribiles colici cruciatus, cardialgia aliaque huius generis mala solummodo a morbosa viscerum abdominalium conditione produci possunt, et multiuaria sunt dolorum genera ex hoc fonte vel enata vel tantum aucta, quorum prolixiorem vero pertractationem limites quibus talia scripta academica circum scribi solent, vetant.

§. XXVI.

TETANVS de quo iam apud HIPPOCRATEM *a)* et ARETAEVM *b)* obseruata exstant, omnium neruorum morbus fere

a) Diff. cit. p. 4. 13. 47. 54.

b) L. c. p. 4. C. 10.

c) L. c. p. 429.

d) L. c. §. 417.

e) D. de clinica dolorum praxi
vid. suppl. secundum.

f) HOFFMANNI oper. T. VI. p. 6) l. c. L. I. p. 3.

159. de bile medicina et veneno corporis Tractatus. STOLLE P. II. p. 93.

a) De diebus iudicialibus p. 73.
L. III. de morbis p. 491. de internis affectibus p. 591.

fere est crudelissimus, in quo membra tanta rigiditate afficiuntur, vt plane flecti nequeant, et quem haud raro mors mox insequatur. Ille aut totum corpus afficit, aut musculos solummodo maxillas mouentes, ita vt nullo modo os aperiri possit, et tunc trismus s. spasmus maxillae inferioris appellatur. Causae huius morbi variae sunt, vitia vero abdominis ex earum catalogo eximi haud debent. Acrimoniae enim et irritamenta in primis viis alios morbos eiusdem fere generis neruofos procreare possunt; causae autem morbum nostrum efficientes, eiusmodi sunt qui omnes irritamenti in modum agunt, frigus e. g. in regionibus calidis nocturnum, vulnera, aër putridus, aliaque, quod vero ab his perficitur stimuli etiam in abdomine facere possunt. Scriptores qui morbum in regionibus calidis, vbi frequentior adest, obseruarunt, vno denique ore confirmant c) eum ex aëre post dies calidissimos frigido nocturno frequentissime oriri, in tali enim vicissitudine primae viae purae non manent, bilis vero humoresque solis aestu acriores redditi, et transpiratione nocturno frigore imminuta, ad intestina feruntur, nam transpiratione cutanea suppressa, illa in canali intestinorum augetur, qua de causa tunc mali humores ibidem accumulatur.

G 2

Multi

c) W. HILLARYS observations on the epidemical diseases in the Island of Barbados. transl. in linguam vernaculam a Cl. AK-

KERMAN Lips. 1776. BAION histoire de Caienne Par. 1777. vid. Ill. RICHTERI chirurgische Bibliothek. B. 5. St. 2. p. 163.

Multi quoque auctores primarum viarum saburram, vermes, aliaque irritamenta hic latentia in generatione tam tetani vniuersalis quam spasmi maxillae inferioris acufant; quos omnes recensitos inuenies apud ILL STARKE *d*). Reliqui auctores qui hunc morbum a vermibus obseruarunt sunt SAVAGES *e*) VOGEL *f*) SCHENK *g*) BRENDEN *h*) BILFINGER *i*) TRNKA *k*) RAHN *l*) DE HAEN *m*). Alia praeterea primarum viarum irritamenta morbum nostrum producere valent, quod testantur varii auctores apud STARKIVM *n*) F. HOFEMANN a bile corrupta spasmodicos et tetanicos morbos saepius generari contendit *o*) WERLHOFF et SELLE in trismo infantum lac maternum acufant *p*) eandemque sententiam habent TRNKA *q*) et AKKERMANN *r*) VOGEL venena et pituitam inter causas huius

d) D. de Tetano sectio prior Iena 1777. sectio posterior ibidem 1778. Sect. pr. p. 39. 52. Sect. post. p. 3. 34. 36. 67. 77. 87.

e) L. c. T. II. P. II. p. 15. 34.

f) L. c. §. 488.

g) Obs. L. I. p. 134.

h) Oper. T. I. p. 189.

i) D. de tetano Lindouiae. 1763. S. V. §. 12.

k) WENCESL TRNKA de KR'ZOWITZ de tetano. Vindob. 1777.

l) L. c. p. 118.

m) rationes medendi T. X. p. 138.

n) L. c. sect. I. p. 45. 49. 53. sect. II. p. 3. 11. 25. 26. 27. 53. 54.

o) D. de bile medicina et veneno corporis vid. oper. T. VI. p. 158.

p) Oper. P. III. p. 705. Selle. I. c. p. 313.

q) L. c. p. 98.

r) Abhandlung über die Kenntniß und Heilung des Trismus Nürnberg. 1778. p. 94.

ius morbi posuit *s)* BILFINGER *t)* DE HAEN *u)* AKKERMAN *x)* TRNKA *y)* idem faciunt, bilemque praeterea adiiciunt. HILLARY tetanum infantilem inprimis ex meconio haud educto primarumque viarum acido originem trahere credit *z)*. ILL ZIMMERMANN tetanum a pulmento immodice ingurgitato vidit *aa)* et de HAEN tetani historiam ex materia circa praecordia haerente putrida orti, acidorumque usu sanati, enarrat *bb)*. Spasmus maxillae inferioris saepe insequitur parte tendinea aliqua vulnerata. Haec laesio vero causa illius vnica esse nequit, cur enim non in omnibus huius generis laesionibus oritur? alia causa huc accedere debet quae per vulnus conflictum excitata nervos corripit. Cuilibet vero Chirurgorum notum est in omnibus fere vulneribus primarum viarum vitia libenter accidere, nonne ergo fieri potest, vt primarum viarum saburra, quae sicut in aliis vulneribus ita et in laesionibus partium tendinosarum procreari aut iam antea adesse potuerit, in nostro morbo magis in culpa sit quam illud minimi pretii vulnus? Alias praeterea causas aërem nempe impurum secundum ILL THEDEN observationes *cc)*

G 3

morbum

s) L. c. §. 488.

t) L. c. S. V. §. 12.

u) L. c. p. 137.

x) Sect. II. p. 90. 92.

y) L. c. p. 101. seq.

z) L. c. p. 259.

aa) Von der Erfahrung. T. II. p. 264. 426. 441. 593.

bb) L. c. p. 187.

cc) Neue Bemerkungen und Erfahrungen zur Bereicherung der Wundarzeneykunst, I. T. 24. Abtheil.

morbum nostrum proferre posse haud nego, illam vero quam nos pertractauimus, nonnunquam etiam adesse, afferendum est, et in hac re nobis cum consentiunt omnes fere autores supra iam dicti praesertim BRENDÉL *dd)* WHYTT *ee)* TRNKA *ff)* qui primarum viarum euacuationem in hoc morbo haud negligendam esse confirmant.

§. XXVII.

MANIA et MELANCHOLIA sunt morbi cum mentis perturbationibus chronicis, valde sibi similes, eiusmodi fere causas occasionales agnoscentes, eandem medelam non raro postulantes, et qui se inuicem insequi possunt *a)*, qua de causa illos etiam in vnam redigere classem non haesitavi. Conditio vero solidarum corporis partium varia esse videtur, in mania enim irritabilitas aucta apparet quare et maniaci furibundi et iracundi sunt, in melancholia e contrario vero irritabilitas imminuta adest et aegroti sunt timidi, stupidi et tristes.

Multi rei medicae scriptores triplicem horum morborum sedem assumserunt, massam nempe sanguinis, cerebrum, infimi-

dd) L. c. p. 102.

ee) L. c. p. 102.

ff) L. c. p. 101. 102.

a) ARETAEVS de causis et signis

morborum diuturniorum. L. I. p. 29. C. VOGEL l. c. §. 740. BOERHAAVE aphor. §. 1118. V. SWIETEN Comm. T. III, p. 519.

infimique ventris viscerum vitia *b)*; quod vltimum caufarum domicilium ex aliorum dictis et obferuationibus demonftrabimus. ARETAEVS ex atra bili praecordia petente melancholiam oriri poffe contendit *c)*, fub atra bile vero bilem naturalem flauam et degeneratam intelligere videtur, cum in pofterum adiecit, feces aluinas et vrinam in melancholicis effe biliofas *d)*; maniam porro ex bilis impedita excretionem deducit *e)*. Si caufas horum morborum procratarcticas nonnullas refpicimus illas bilem et in genere viscera, chyli-
ficationi inferuentia, afficere clare elucefcit; nonne vero hos etiam effectus habent animi pathemata, vitia diaetae, vita fedentaria, resque hos morbos producentes aliae? Docet LORRY a cibis ventriculum grauantibus, ab acribus ingeftis animique motibus melancholiam venire poffe *f)* F. HOFFMAN affectum melancholico maniacum poft animi affectus, prauum vitae genus et vitam fedentariam obferuauit *g)*. BOERHAAVIVS materiam atrabilariam in vafa hypochondriaca poni et ex hac caufa melancholiam nafci contendit *h)*, ei-
que confentit VAN SWIETEN *i)* SCHENK hunc morbum vitri
anti-

b) V. SWIETEN T. III. p. 471. *f)* L. c. T. I. P. I. C. 4. p. 8. 7.

LORRY de melancholia. T. I. 99. 286.

P. 2. C. 4. p. 295. VOGEL l. c.

§. 741.

g) Consultationes et refponfa medica Caf. 36. opera. T. IV. p. 62.

c) L. c. p. 29. C. p. 30. A.

d) L. c. p. 30.

h) Aphor. §. 1098. 1099.

e) p. 31.

i) Comment, T. III. p. 481.

antimonii ope quod magnam bilis copiam euacuabat sanauit *k*) enarratque historiam melancholiae ex alui obstructione ortae, clysteribus et purgantibus curatae *l*), monet praeterea huiusmodi mali causam non raro in viscerum abdominalium obstructione et ventriculi imbecillitate latere *m*) MORGAGNI exemplum maniaci, biliosis alui excretionibus sanati, in medium profert *n*); exempla praeterea maniae et melancholiae a bilis viscerumque hypochondriacorum vitiis apud F. HOFFMAN inuenimus *o*). Bilis ita degenerare potest, ut per se aut partes in quibus latet vellicando, vasa minima obstruendo aut abdominalium viscerum actionem alio modo peruertendo, horum malorum mater euadat, quod LORRY in primis docet *p*). Haec vero non vnica causa est sed obstructiones saepissime viscerum in culpa sunt *q*). Ad hanc causam etiam medici nonnulli qui in hoc morbo resoluentium et euacuantium usum tantopere suadent respicere videntur: MEAD *r*) helleborum euacuandi causa commendat, ILL. MYZEL tartarum solubilem *s*)

WERL-

k) Obseruat. L. I. p. 145.

l) L. c. p. 145.

m) L. c. p. 150. 151.

n) Epistol. 8. Art. 10. p. 56. 57.

o) S. m. r. T. IV. P. 4. oper. omn. P. 3. p. 252. etc.

p) T. I. P. 2. C. 2. p. 227. VOGEL l. c. §. 741.

q) BOERHAAVE consult. V. III. p.

33. WERLHOFF T. III. p. 811.

SCHENK l. c. LORRY T. I. P. I.

C. 4. p. 100. P. 2. C. 3. p. 269.

73. 75. 302. WHYTT p. 464.

SELLE p. 304.

r) Monita et praecepta medica edit WINTRINGHAM p. 204.

s) Medicinische und chirurgische Wahrnehmungen. Berl. 1754.

WERLHOFF mercurium dulcem *t*) aliique rursus remedia ex resoluentium classe alia. Cl. denique GREDING in melancholicorum et maniacorum cadaueribus hepatis non raro, lienis, mesenterii ventriculique indurationes detexit *u*), quem etiam consulere velis si horum aegrotorum historias methodumque medendi aliquam scire cupias *x*). Vermes etiam hos affectus procreare possunt *y*) ingesta quoque nimia copia ingurgitata de quibus exemplum inuenimus apud CL. STÖLLER miratu dignissimum, qui maniam in quindecim annorum iuvene, panem cucumeres aliosque cibos copiose sumto observavit, quam vero paucis praeterlapsis horis vomitus et diarrhoea congruorum remediorum ope excitata plane tollebant *z*). Saburra primarum viarum quaelibet *aa*), sensibilitas earum nimia imo etiam plethora abdominalis ipsa melancholicos maniacosque affectus proferre potest, de quibus apud CL. RAHN plura exstant *bb*).

MORBI-

t) P. III. p. 693. nota III. Editoris.

u) Melancholico - maniacorum et epilepticorum quorundam in ptochotropheo Waldheimensi mortuorum sectiones. Contin. 4t. et suplem. Sect. 2 dum vid. LVDWIG aduersaria medico - practica. Lips. 769. 71. 72. V. 3. P. I. p. 75. P. 4. p. 682.

x) LVDWIG aduersaria VI. P. I. p. 71. P. 2. p. 259. P. 4. p.

637. V. II. P. I. p. 90. P. II. p. 269, P. III. p. 449. P. IV. p. 622.

y) VANDEN BOSCH historia constitutionis epidemicae. verminosae. 1762. p. 208. RAHN l. c. p. 102. seq.

z) Beobachtungen und Erfahrungen. Gotha, 1777.

aa) KAEMPF Enchirid. p. 112.

bb) L. c. p. 104. 50.

MORBI CVM IMMINUTA SENSIBILI- TATE ET IRRITABILITATE.

§. XXVIII.

F e b r i l i s.

LETHARGVS est morbus cum febre acuta soporeque perpetuo, ex quo aegri expergefacti mentis perturbationem, eorumque, quae facta sunt, obliuionem ostendunt, mox vero in priorem somnum relabuntur *a*). Plerique quidem medici huius morbi causam solummodo in cerebro humorumque ferorum in hoc viscere accumulatione quaesierunt. Sed licet post lethargicorum mortem aquae copia in illorum capite detecta fuerit, multa tamen suadent, illum effectum magis quam causam morbi ipsam appellare; non in omnibus enim lethargicis adfuit, et homines quorum cranium horribili aquae copia impletum est, vt illi qui hydrocephalo laborant, omnium consensu ab affectibus soporosis liberi manent, quod vero fieri non posset si aquae ibidem accumulatio lethargum semper produceret. Quibus permotus non possum facere quin credam, morbum nostrum consensuale magis quam idiopathicum malum esse *b*) causam vero illius ex infimi ventris viscerum vitiis enasci, suadent sequentia. Affectus huius prodromi sunt grauitas capitis, vertigo, anxietas, nausea, conatus vomendi.

a) BRENDDEL D. de lethargo. oper.

Pyretologiae. p. 273.

P. III. p. 23.

SELLE elementa

b) BRENDDEL D. cit. §. VIII.

vomendi, vrina iumentosa, inter haec symptomata venit febris, et sopor, venter durus est, aut male olentia dimittit, facies icterica, tumor ad segmentum muscoli orbicularis palpebrarum apparet, lingua alba aut fusca est c); ecquis vero, si haec omnia veniunt in abdomine praeternaturale aliquid adesse dubitabit. Mea ergo sententia lethargus nil est quam affectus spasmodicus ex irritamento in abdomine latente saepissime excitatus; quod assertum etiam historia huius mali a Celeb. STROMEYERO mihi relata confirmat, cuius causa in abdomine et quidem in viscerum obstructione commotaque ab ira bile latebat, quod et phaenomena praegressa et medelae effectus ostendebant. Vir quidam 45 fere annorum vitae sedentariae assuetus et ad fluxum haemorrhoidalem dispositus, per aliquot temporis spatium vertigine, dolore et grauitate capitis, susurru aurium, appetitu prostrato nauseaque vexatus, post iracundiam a lethargo corripiebatur, et tanto quidem gradu vt suscitari non posset. Denique vero hic paroxysmus clysmatum pediluuiorum aliorumque congruorum remedium ope pellebatur, quo facto resoluentia ac euacuanti vna cum diaeta idonea corporisque motibus pristinam valetudinem, qua adhuc etiam gaudet, restituerunt.

H 2

AFTIVS

c) HIPPOCRATES Coac. prae not.
S. I. p. 192. S. II. p. 137, vo-

GEL I. c. §. 65. BRENDÆ
§. II,

AFTIVS *d)* iam lethargum in idiopathicum et alium ex imi ventris visceribus subortum, diuidit. BRENDDEL *e)* apud quem omnia de hac materia inuenies lethargi ortum ex abdomine tam luculenter demonstrauit, vt operam perderem, si longa demonstratione vterer. Ill. vir lienis et hepatis vitia saepissime adesse suspicatur *f)* huiusque mali medelam vomitoriorum, clysmatum aliorumque remediorum ope feliciter peregit *g)*. Morbum nostro similem a vermibus apud MORGAGNI legimus *h)* illeque in bile narcotin meram positam esse credit *i)*. HOFFMANN enarrat historiam soporis cum febre tertiana coniuncti quem vomitoria sanabant, et similes denique casus apud MEDICVM *l)* et RAHN *m)* relatos inuenimus.

MORBI CHRONICI.

§. XXIX.

COMA et CARVS sunt morbi soporosi gradu tantum diuersi *a)*, qui easdem quam apoplexia causas habent *b)* et de

d) Libri medic. Venet. 1734. fol. L. VI. C. 3.

e) L. c. §. VIII.

f) L. c. §. VIII. IX.

g) L. c. §. XV.

h) Epist. 6. p. 46.

i) L. c. p. 48.

k) M. r. syst. T. IV. P. IV. oper. T. III. p. 215.

l) Period. Krankh. T. I. p. 21.

m) D. cit. p. 81.

a) V. SWIETEN l. c. T. III. §. 1048. p. 324. BRENDDEL D. de affectibus soporosis oper. P. II. p. 108. DANIEL nosolog p. 85.

b) SWIETEN p. 324.

de quibus omnia fere dici possunt, quae de morbo attonito valent, qua de causa prolixior eorum pertractatio hic inutilis erit, et paucis tantum illos attingam. Affectus soporosi frequentissime ex abdomine proueniunt. HIPPOCRATES homines vidit a somnolentia in prandio correptos *c*). ARETAEVS ventrem subluere, flatus educere et clysteres in sopore dare suadet *d*). HOFFMAN humores per infimi ventris spasmos ad superiora cogi et sopores alici enarrat, qua de causa hos morbos a lumbricis etiam produci animaduertit.

Coma ille somnolentum ex erysipelate, quod semper ex primarum viarum fordibus oritur, retropulso in homine victui crasso assueto, aluum adstrictiorem habente moerorique per longum tempus indulgente, et carum in febre erysipelacea post alui adstrictionem octiduum et excretionem subsequente sanatum obseruauit *f*). Cum coma non raro a pituita viscida in ventriculo originem trahit, vomitorium porrigere suadet *g*). BOERHAAVE duas somni profundi historias refert ex vini cibi-que nimia ingurgitatione orti, vomitoriorum ope vero depulsi *h*); infantem, purgante adhibito a comate liberauit *i*);

H 3

in

c) Deprisca medicina Sec. I. p. 12. *f*) L. c. p. 215. 217.

d) De curat. acut. morb. L. I. p. 78. 79. *g*) L. c. p. 214.

78. 79.

h) morb. neru. T. II. p. 683.

e) m. f. r. T. IV. P. IV. op. T. III. *i*) P. 86.

p. 211.

in genere vero primarum viarum euacuationem in his morbis summum remedium esse contendit. SWIETEN e ventriculo cibis distento somnolentiam peuenire dicit *k*). RAHN multos huius generis morbos ab aliis obseruatos memoriae prodidit et Ill. denique TISSOT capitis affectus vt et somnolentias saepissime ex abdomine etiam originem ducere confirmat *m*).

§. XXX.

APOPLEXIA est morbus in quo aeger omni sensationum et motuum vsu subito priuatur, aërem cum strepitu trahit mortuique instar humi procumbit. Nonnulli ab hoc morbo cerebrum semper idiopathice affici et vel a sanguine vel sero ibi accumulato ita comprimi, vt omnes actiones naturales cessent, crediderunt. Sed certissime in hoc errant, nullum enim cerebri vitium in sectionibus defunctorum detectum fuit *a*), qua de causa aliae huius morbi causae etiam adesse possunt et debent *b*).

Non raro est apoplexia affectus spasticus *c*) in abdomine excitatus, qui aut congestionem ad capud producendo, aut incognito

k) Comment. §. 1010. p. 266.

§. 1045. p. 324.

l) D. cit. p. 80. seq.

m) De morb. neru. T. IV. p. 429.

a) MORGAGNI epist. V.

b) TISSOT epist. p. 169. edit. Ill.

Baldingeri C. A. MANGOLD D.

apoplexiae plures praeter sanguineam et serosam dari species. Erf. 1765.

c) Cl. LENTIN memorabilia circa aërem vitae genus, et morbos Clausthalienfium Goett. 1779. p. 131.

quodam modo hunc morbum consensus ope procreat. Multa saepissime antecedunt incommoda, quae nobis suspicionem iniiciunt abdomen huius mali officinam esse: haec sunt anxietas, nausea, conatus vomendi, vomitus ipsi, appetitus immixtus, aliaque *d*). Medicorum si euoluimus scripta morbi attoniti ortum ex infimo ventre indicatum et obseruatum inuenimus. ARETAEVS homines saepe in apoplexiam ex voracitate et crapula incidere et his aluum laxandam esse docet. BAGLIV. vomitoria et purgantia in hoc morbo commendat *f*). HOFFMAN ex infimi ventris spasmis apoplexiam nonnunquam originem ducere, dicit *g*), et auctore illo, vomitoria et clysteres magnam vtilitatem habent *h*) et ingluies secundum illius sententiam locum inter huius morbi causas principem occupat. MORGAGNI in apoplecticis multa infimi ventris vitia detexit *k*) in duobus praesertim bilis viridis nigricans, calculique fellei in conspectum venire, quos apoplexiae causam esse opinatur, *l*), qui a vermibus etiam *m*) et flatulentia *n*) illam obseruauit.

BOER-

- d*) SYDENHAM op. p. 517. LEN- *h*) L. c. p. 199.
 TIN l. c. p. 133. I. G. MOLL *i*) D. de apoplexia, vid. supplement
 D. de apoplexia biliosa Gött. z. et p. 122.
 780. *k*) L. c. L. I. epist. 3. 4. 5.
e) De curat. morb. L. I. p. 81. *l*) P. 17. 18. 24.
f) Opera omnia. p. III. *m*) L. c. 24.
g) M. r. f. T. IV, P. 4. oper. T. *n*) p. 42.
 III. p. 196.

BOERHAAVE viscerum chylopoieticorum irritamenta inter huius mali causas referre haud oblitus est o) et Ill. eius Commentator apoplexiam ex ingluvie p), venenis et quadam primarum viarum saburra oriri posse memorat q), et viri in consortio amicorum subito morbo attonito affecti vomituque sanati exemplum enarrat r) qua de causa vomitoria etiam et purgantia valde suadet s). VOGEL ingluviem omniaque viscerum abdominalium vitia accusat t) quod etiam facit LUDWIG u) Ill. MEDICUS duas hominum apoplexia periodica mortuorum historias memoriae prodidit in quibus aliud nullum vitium apparuit quam magna bilis in ventriculo et intestinis copia x). Frequens affectuum capitis imo etiam apoplexiae causa mo-
nente Ill. TISSOT in ventriculo residet x). Ill. STOLLE hemiplegiam biliosam vomitoriis fere sanatam enarrat y). CL. GRANT morbi attoniti causam in abdomine saepissime latere contendit, sententiamque suam historiis nonnullorum quos vomitoria sanabant confirmavit z). Causae praeterea apoplexiae, esse possunt colluies verminosa, viscerum abdominalium obstructions et ingluies secundum Cel. SELLE aa). Ill. SCHÖN-

HFIDER

o) Aphor. §. 1010. N. 3. Consultat. L. II. p. 52. morb. neru. T. II. p. 665.

p) Comment. T. III. p. 266. 69. 70.

q) Comment. T. III. p. 277.

r) P. 286.

s) P. 298.

t) §. 558.

u) Med. clinic. §. 632.

x) Geschichte periodischer Krankheiten. L. II. p. 299.

y) Morb. neru. T. IV. p. 429.

z) T. II. p. 92.

aa) Beobachtung über die Heilung der Fieber, aus den Englischen. Leipz. 1775. p. 441. 43. 46.

HEIDER viri septuagenarii vitae sedentariae assueti historiam habet quem vomitoria decies a graui insultu apoplectico liberabant *bb)*.

Multa quidem exempla nonnullorumque virorum testimonia alia ad sententiam nostram confirmandam proferri possent, quae vero relata inuenies apud SCHRÖDER *cc)* RAHN *dd)* et MOLL *ee)*, qui hanc materiam ex proposito pertractarunt.

§. XXXI.

PARALYSIS affectus est neruofus in quo pars aliqua sensibilitatem suam naturalem, aut aeger illam mouendi facultatem perdit. Hoc malum non raro apoplexiam insequitur, et iisdem causis quibus illa etiam produci potest. Saepe itaque morbus est consensualis qui nonnunquam ex abdomine originem habet. Secundum omnium fere rei medicae scriptorum observationes frequentissimus est colicarum praesertim saturninae *a)* ac pictonum *b)* effectus, nec non
dysen-

bb) Med. clin. p. 331.

cc) Acta hafnienfia V. I.

dd) D. resp. KOCH de apoplexiae
ex praecordiorum vitiis origine
Gött. 767.

ee) D. cit. p. 82. seq.

ff) D. cit. p. 21. seq.

a) HOFFMAN m. r. f. T. IV. P. 4.
op. T. III. p. 203. SCHENK

obs. L. I. p. 101. SWIETEN l.
c. p. 357. STOLLE r. m. T. II.
p. 415.

b) SWIETEN l. c. p. 357. HUX-
HAM T. I. p. 372. T. III. p.
56. DE HAEN D. de colica pic-
tonum. Hag, 1745. eiusdem
r. m. T. III. X.

dysenteriae adstringentium aliorumque incongruorum remedium usu suppressae *c*). Euacuationes primarum viarum retentas nec non venena paralyfin producere posse, nonnulli autores confirmant *d*), idem efficere valent alimenta adstringentia *e*) et ingluuies *f*). Paralyfin post colicam biliosam periodicam quam euacuantia sanabant ILL. MEDICVS obseruauit *g*), qui et exempla eiusdem morbi a vermibus affert *h*). Surditatem et linguae paralyfin ex vermibus saepius oriri docet ILL. TISSOT *i*) et eundem morbum ex eadem causa etiam vidit CL. GESNER *k*) CL. PERZIVALL hemiplegiam ex hepatis vitiis et ventriculi intestinorumque laxitate obseruauit *l*), quem morbum post hepatitidem in Commercio litterario Norimbergensi relatum inuenimus *m*). Paralyseos causis adnumerat praeterea Celeb. SELLE animi motus

c) ZIMMERMAN von der Ruhr. Zurich, 1767. p. 138. 142. 143.
P. C. FABRICIVS D. de paralyfi brachii unius et pedis alterius lateris dysentericis familiari. Helmst. 1750.

d) BOERHAAVE §. 1060. VOGEL §. 565.

e) BOERHAAVE §. 1060. SWIETEN p. 360.

f) SCHENK obs. p. 96. I. A. WEDDEL D. resp. KANNENGIESSER

de paralyfi. Ien. 1745. SAM. AVRIVILLII et P. ENGSTRÖM D. de paralyfi. Vpsal. 1765. p. 199. BALDINGERI syll. VI

g) L. c. T. I. p. 191.

h) L. c. T. II. p. 295.

i) Morb. neru. T. IV. p. 443. 439.

k) L. c. B. 2 Abth. I. p. 359.

l) Essays medical and experimental. Lond. 1772.

m) Ao- 1740, hebdom. 43. p. 362.

motus bilem mouentes, iracundiam praesertim *n*), ex qua causa in nosocomio nostro academico hemiplegiam perfectam obseruavi. Plura huius morbi ex abdomine exempla apud CL. RAHN extant *o*) in genere vero de hac materia elegans BRENDÉLII scriptum *p*) legi meretur.

Amaurosin ab acido primarum viarum vidit WHYTT *q*) ex ingluvie illum oriri posse refert TISSOT *r*) eundemque morbum ex partu difficili paucis a partu horis inualescentem obseruauit BRENDÉL *s*). Vitia visus imo amauroticum affectum ipsum post iram oriri fert CL. GESNER qui vomitoriorum vsu illa sanauit *t*); quae etiam suadet Ill. SCHMUCKER *u*) cuique consentit Ill. RICHTER praeceptor ac fautor aeternum venerandus *x*). Quantum vero quaelibet praecedentium vitia ad amaurosin procreandam conferant, ex instituto demonstrauit CL. NOOTNAGEL *y*).

I 2

§. XXXII.

n) Med. clin. p. 326.

o) D. cit. p. 90.

p) Progr. de paresi atrabilaria Hippocratis. oper. T. I. p. 154.

q) L. c. p. 462.

r) M. n. T. IV. p. 432.

s) D. de lethargo op. T. III. p. 33.

t) L. c. p. 391.

u) Vermischte chirurgische Schrif-

ten 2 B. Berl. 1779. vid. Ill. RICHTERI chir. Bibl. V. B. 2. St. p. 217.

x) Noua Commentaria societatis regiae scientiarum Goettingensis V. IV. A. 1774. Chirurgische Bibl. 3. B. 2 St. p. 344.

y) D. de amaurosi. Erlang. 1776. vid. BALDINGERI syll. VIII.

§. XXXII.

CATALEPSIS morbus spasmodicus in quo aeger sensuum subito motuumque usu est destitutus, illumque situmquem in paroxysmo ingruente habuit, seruat, membra licet flecti possint, frequentissime ex abdomine oritur *a*). Omnia tam mole, quam indole acri et irritante, ventriculo intestinisque molesta ad illum morbum conferunt. SCHENK eum in foemina post coenam, clysteris usu, magnam fecum copiam educentis, sanatum animaduertit *b*) in duobus hominibus purgantium ope ipse mederi curauit *c*), illumque non raro a bile et pituita procreari docet *d*). Victum crassum animique affectus catalepseos causas esse confirmat HOFFMAN *e*) CL. HAASE *f*) catalepsin post pastum nimium vidit quem vomitus spontaneus sanabat.

A saburra stomachali tam pituita quam bile secundum VOGELII sententiam catalepsis ortum capit *g*). Clar. HIRSCHEL hominis exemplum hoc morbi correpti enarrat, quem postea epilepsia vexauit, cuius vero medelam resoluentium, eua-

a) SCHENK obs. L. I. p. 73. L. E.
HIRSCHEL von der Starrsucht,
Berlin. 1769. d. 13.

b) P. 71.

c) P. 72.

d) P. 73.

e) m. r. f. T. IV. P. IV. oper. T. III. p. 47.

f) commercium litterar. Norimbergense, 1743. hebdom. 18. p. 142.

g) L. c. §. 57.

quantum roborantiumque ope absoluit *h)* eiusdem argumenti historias in eximio ILL. TISSOT libro inuenimus *i)* qui sicut multi alii auctores *k)* abdomen praesertim acusat; sed et vermium cura in hoc malo non negligenda est, cum illi frequentissime in culpa sint *l)*. Catalepsin in puella octo annorum obseruauit SCHENK *m)* et ex eadem causa HOFFMAN in duodecim annorum puella circa tempus fluxus menstrui ingruentis *n)*. Affectum, mercurii dulcis ope sanatum verminosum catalepticum, memoriae prodidit SAVVAGES. *o)* van SCHWIETEN catalepseos historiam nobis enarrat in muliere, qua illa corripiebatur cum nuces castaneas in sartagine torreret, quae vero vermium duorum eiectione per os ab hoc malo plane liberata fuit *p)* plura illius morbi exempla memorat CL. RAHN *q)*.

§. XXXIII.

h) L. c. p. 13. seq.

i) Von der Starrsucht vid. eius tractatum de morbis nervorum curante AKKERMANN edit. T. III. L. II. Lips. 782 p. 433. 54.

k) s. CORFINIVS D. de catalepfi. Ultraiect. 1669. WHYTT l. c. p. 411. I. F. PRÉ de raro affectu cataleptico. Erf. 1721. G. W. WEDEL D. de Catalepfi. Ien. 711. DELIVS de Catalepfi Erlangae. 754. A. F. GVN-

DRAMM. D. de Catalepfi. Helmst. 776.

l) HOFFMAN l. c. p. 47. VOGEL l. c. §. 570. HIRSCHEL p. 17. TISSOT p. 470. seq. GVNDRAMM p. 17.

m) L. c. p. 71.

n) L. c.

o) Nosolog. T. II. P. 2. C. 6. p. 417.

p) Comm. T. III. p. 316.

q) D. cit. p. 119.

§. XXXIII.

Haec sunt beneuole lector, quae de morborum neruoforum ex abdomine origine Tibi proponere in animum meum induxi. Non omnes quidem neruorum morbos hic pertractatos inuenies, quos vero silentio praeterii, de his ea quae supra dixi omnia valent. Breue temporis spatium speciminis academici elaborationi destinatum, et talium scriptorum limites nimis circumscripti, prohibent, quin eiusdem grauitatis materiae in vniuersum absolui queant. Trado Tibi laborum meorum primitias, sperans fore vt vitia a me commissa ignoscas, eaque quae a iuvene inexperto expectari possunt beneuole accipias.

T H E S E S.

I.

Pleuritidis sedes non in pleura esse videtur.

II.

Consensus partium corporis humani maxime a nervis dependet.

III.

In febris inflammatoriis sanguinem e magna venae apertura emittere conducit.

IV.

Febris puerperarum fere semper ex sordibus primarum viarum oriri videtur.

V.

Aquas ophthalmicas adstringentes non in quodam ophthalmiae genere et stadio adhibendas esse contendo.

VI.

VI.

In resuscitatione aqua submersorum inflationem aëris e pulmonibus alius hominis, non tam utilem esse quam vulgo creditur, puto.

VII.

Abscessus per parvam incisuram aperire melius quam per magnam.

VIII.

Vernix caseosa non est sedimentum liquoris amnii.

IX.

Sanguis immediate et immutatus a matre ad foetum non venit.

